

Etığe Genel Bakış

Etik Felsefe Biliminin bir alt dalıdır.

Etik, ahlak tanımında olmayıp, ahlak felsefesi uyarlaması ile bir kurallar değil, bir bilimsel ilkeler, prensipler yumağıdır.

Etik değerler, tüm insanlık tarihinde vardır. Değer yaklaşımı insanlar için geçerlidir. Hayvanlar açısından “değer” kavramı yaşam için gerekli olan olgusuna daha uygundur. İnsanlar açısından ise bu çok karmaşık bir yapı içindedir. Birçok değerın açıklamasının yapılamadığı ve bireye göre oluştuğı dikkatlerden kaçmamalıdır.

NOTLAR

 Bilgiler

 Sorgular

 Değerlendirmeler

 Kaynaklar

Bu açıdan değer, değeri bilen kişi için geçerlidir. Etik, değer kavramının oluşması ile ortaya çıkmaktadır. Değer atfetmediğimiz bir şey, etiksel irdeleme konusu olamamaktadır.

İnsan en değerli varlık ve yaşam en yüce bir kıymet olduğu zamanımızda kabul edilmektedir. İnsanlar belirli bir amaçlar için feda edilebilirlerken, artık bireyin haklarının önceliğı, hukukun temel unsuru olmuş ve idam cezasının kalkması ile de, tüm güçlerden korunmasının gerektiğı ortaya konulmuştur. Artık birey, tartışmasız en yüce oluşum, en yüce değerdir. Etiksel boyutlar da bu nedenle giderek güçlenmekte ve gelişmektedir. Çünkü, etik olmayan hiçbir yaklaşım, kişiye öngörülemez.

Bu kitapçıkta planlanan yaklaşım; öncelikle **Etik Bilimi** içinde, sadece **doğru ve gerçek tanımlamalar** üstünde durulacaktır. Daha sonra; insanın sosyo kültürel yapısı, iletişim, ilişkilerdeki sorunlar ve hukuk yaklaşımına değinilecektir. Son bölümde insan ve etik konusuna değinilecektir.

ETİK; DOĞRU ve NE YAPMALIYIM SORGUSUNUN İRDELENMESİ

Bir olay veya bir işleme başlamadan önce konunun etiksel olup olmadığını değerlendirmek için belirli bir analiz ve daha sonra sentez işleminden geçmek gerekir. **Etik; doğru ve ne yapılması gerektiğı** konusunda fikir oluşturan, Felsefe Biliminin bir alt dalıdır.

Etik, yanlış ve kötü unsurlar üzerine eğilmemektedir.

Doğru veya yanlış hükmünü vermeden önce ilk aşamada konu incelenmelidir. Bunun yapılabilmesi için taraflar arasında iyi ve etkin bir iletişimin kurulması gereklidir. Ancak, doğru her kişi için aynı mıdır? Birisine doğru gelen, diğerine göre yanlış olamaz mı? Bu açıdan, öncelikle genel anlamda bir tartışmayı olgunlaştırmamız gerektiği ortadadır.

İlk aşamada etiksel boyutlar, tanımlama ve açıklamalar hipotetik boyutlarda, daha sonra uygulamalı olarak irdelenmesi gerekir.

Karar mekanizmasında mutlaka hukukun üstünlüğü prensibinde, bireyin haklarını ön plana alarak, belirli bir hukuk çerçevesinde yapılması gerekir. Tez ve antitezler ortaya konulduktan sonra karar mekanizması devreye girmelidir. Etik kurullar veya hekimlerin vereceği bilgi ve açıklamalar, uzman görüşü niteliğinde olmalı, danışmanlık yapmalıdırlar. Doğrudan karar oluşturmamalıdır. Bu açıdan hasta bilgilendirme formları, karar niteliğinde yorumlanamaz.

Daha sonra alınan kararların sonuçları ve daha ileri etkileri, değişime, gelişime olan katkıları incelenmelidir.

Sorgular

? Lokman hekim ile Ezop'un aynı kişiler olduğunu biliyor musunuz? Lokman hekimin hekimliği öne çıkarken, Ezop, sosyal doğruları hikayesel boyutla bize sunmaktadır.

? Ahlak ile etiğin farklı kavramlar olduğunu biliyor musunuz? Ancak ikisinin de doğrular konusunda olması dikkat çekicidir.

? Deontolojinin etiksel yaklaşım içinde daha ziyade hekimlerin kullandığı bir yöntem olduğunu biliyor musunuz?

? Doğrular konusundaki düşüncenin insan var olduğu sürece oluşacağını inanıyor musunuz?

ETİĞİN TOPLUMSAL ve BİREYSEL OLARAK BAKIŞ AÇISI

DOĞRU NEDİR?

İnsan canlı olarak tek başına değil, tüm insanlarla etkileşim içinde olarak yaşamak zorundadır. Bu ilişkilerde birey en azından varlığının sağlıklı devamını istemektedir. Dolayısıyla kendisinin karşılaştığı durumların doğru ve haklara uygun olmasını ister, hatta doğal olarak karşılanmasını bekler. Bu yaklaşım etiksel yaklaşımın bir tanımlanmasıdır.

BEN İNSAN OLARAK NE YAPMALIYIM?

Etik biliminin tüm insanlık boyunca irdeleneceği sorulardır.

Bir kişi musluktan su akarken, bunu bilinçlendirmezken, su kesilmesi ile suyun yaşamındaki önemini hemen kavrayacaktır. Zaten, musluk su akması için yapılmıştır. Su akmayan bir

musluğun gerekliliği tartışmaya neden olacaktır. İnsanın mutluluğunu amaçlamayan bir sistemin bireyi tatmin edebilmesi beklenemez. Bu açıdan etik yaklaşımlar, bireyi

kişisel ve toplumsal olarak en önemli boyutu olmaktadır. Bunun gereksinimi eksiklik durumlarında belirginleşmektedir.

Bilgiler

- ✓ Kucakta beslenen bebeğin, mamayı daha iyi sindirdiğini biliyor musunuz?
- ✓ Her bir bebeğe en yararlı besin kapsamına sahip gıdanın yalnızca kendi annesinin sütü olduğunu biliyor musunuz?
- ✓ Çocukların yaşantılarında en önemli olaylardan birinin beslenmek olduğuna dikkat ettiniz mi?
- ✓ Bebeklerin kendi anne sütünü ayırt edebildiklerini biliyor musunuz?
- ✓ Sosyal anne ile genetik annenin aynı kişi olmayabileceği aklınıza geldi mi?
✓ Bugün, Anne sütü vermenin sadece beslemek olmadığı bilinmektedir.

Değerlendirmeler

- Gerçek, eylemin bir bakıma değerlendirmesidir.
- Çiçek ve/veya hayvan yetiştirmedeki tutumumuz bize insanlık yaklaşımlarımız hakkında fikir verir.
- Felsefe okumak bize insanlığın geçmişten günümüze geldiği düşünce boyutunu gösterir.
- Çok yaşayan, mı yoksa çok düşünen mi daha uzun yaşar?
- Okuduğumuzu düşünmeden, yorumlamadan, değerlendirmeden aktarmak, bizi, ses kayıt cihazı olan teypten farklı kılmayacaktır.

Bilgiler

- ✓ Hiçbir insanı tek olarak değerlendiremezsiniz. İnsanlar toplumsal olarak yaşayan bireylerdir.
- ✓ Her bir bireyin kendine özgü yapısı, toplumsal özelliklerden ayırıcı olabilmektedir. Bu özellikler kişilerin kimliklerini oluşturmaktadır.
- ✓ Her insanın tüm insanlarla aynı yapıda yüzü olup; iki göz, iki kulak, bir burun gibi, detaylarda farklılaşmaktadır.
- ✓ Her insanın yüzü, parmak izi, göz bebek, iris renkleri özgündür.

TOPLUM, KÜLTÜREL YAPI, EĞİTİM

İnsanların bu bedensel yapısı ile içlerinde taşıdıkları iç ruhsal yapı ve üstüne giydikleri elbise gibi kültürel yapıları ile bütünlük oluşturmaktadırlar.

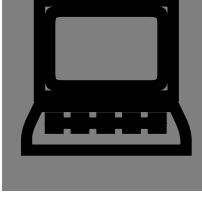
Bedensel

Bir insanın diğer tüm canlılardan genetik şifre olarak farkı yoktur ve bu nedenle örneğin glikozu ortak kullanabilmekteyiz.

İnsanı insan yapan unsur nedir?

Tüm canlıların temelde yoktur farklılıkları, tümü aynı genetik şifreyi taşırlar. Tüm canlıların temelde bir olduğu ve bu sayede pancar şekerini yiyerek besin oluşturabildiğimizi unutmamamız gerekir. İnsan olmanın temelinde insanca davranış olduğu gerçeğini devamlı anımsamamız gereklidir.

Ruhsal

Değerlendirmeler

- ❑ Hayvanlardaki ruhsal yapının insanlardaki birçok özellikte uyduğu dikkatlerimizi çekmektedir. Bu yapı sadece insanlara özgü değildir.
- ❑ Her bir bedensel bile olsa, eylemimizi yaparken, bir ruh katmamız beklenmektedir.
- ❑ Eyleme, davranışlarımıza kattığımız ruhsal yapı, bizi oluşturan özelliklerdir.
- ❑ Tüm davranışlarımızın ruhsuz olması, robotlaşmış eylemlere benzetilir.
- ❑ Bir anlam, bir mana katmak arzulanan bir yaklaşımdır.

BİREYSEL ÖZELLİKLER (GURUR, KİBİR, KISKANÇLIK)

Tüm canlıların temelde yoktur farklılıkları, tümü aynı genetik şifreyi taşırlar. Tüm canlıların temelde bir olduğu ve bu sayede pancar şekerini yiyerek besin oluşturabildiğimizi unutmamamız gerekir. İnsan olmanın temelinde insanca davranış olduğu gerçeğini devamlı anımsamamız gereklidir.

Gurur, ETİK'ten sapmanın ilk basamağıdır.

Bireyin istese, istemese de getirdiği alt yapı üstüne, bir ruhsal yapısı ve buna genellikle bağlı davranışları vardır. Bu açıdan birçok durum, zararlı olmadığı, dengelenebildiği sürece normaldir. Bu davranışları irdelediğimizde, ilk yaklaşımın ben kibriyle başladığıdır.

Doğruları gizlemek, çarpıtmak, bilerek yanlış (yalan) söylemek toplumda en korkulması gereken durumdur. Bir toplumda doğrular değer kaybetmiş ve bireyler doğruları bilmesine karşın, nasıl olsa doğrular zarar vermez, beni sokmayan yılan bin yıl yaşasın zihniyetinde oldukları durumlarda, o toplumun yok olduğu tarihsel süreç içinde kesin doğruluğu ispatlanmış bir olgudur.

Anadolu tarihteki medeniyetlerin bıraktıkları izler ile doludur. Bu toplumların yok oluşlarını incelediğimizde, Osmanlı'da olduğu gibi, kokuşmuş ve bozulmuş bir düzenin yeni bir oluşumla yeniden doğması dışında çözüm olmamıştır. Birçok durumda bozuk malı düzeltmek yerine yenisini almak daha etkin olmaktadır. Doğruları gizlemek, çarpıtmak, bilerek yanlış (yalan) söylemek toplumda en korkulması gereken durumdur. Bir toplumda doğrular değer kaybetmiş ve bireyler doğruları bilmesine karşın, nasıl olsa doğrular zarar vermez, beni sokmayan yılan bin yıl yaşasın zihniyetinde oldukları durumlarda, o toplumun yok olduğu tarihsel süreç içinde kesin doğruluğu ispatlanmış bir olgudur.

Bir medeniyet veya oluşum doğrular üzerine kurulduğunda varlığı sürekli olacaktır. Hasta anomalili bir yapı, ilk depremde yıkılmaz veya ilk hastalıkta ölmese bile belirgin tahribat kaçınılmazdır. Musibet ve yokluk bir toplumun bilinçlenmesi ve toplumsal varlık bilincinin gelişmesine neden olabilir. Bu açıdan yeni devletlerin oluşumuna neden olabilecektir.

Toplumun yokluğu doğru yerine yalanı ve kötülüğü tercih eden bireyler sayesinde olmuştur.

Bir toplantıda kişiler doğruları bilmesine ve hatta kabul etmelerine karşın, çeşitli nedenlerden dolayı yanlış ve hatalı olanı tercih edebilirler. Bu durumda doğruları savunanların en az hatalı olanlar kadar cesur olmaları gerekir. Doğruları savunanların hatalı olanlarla aynı görüş altında birleşmeleri söz konusu olamaz. Doğruların kötüler ile birleşmesi, çürük elmanın diğerlerini çürütmesi gibi, doğru ve güzelleri çirkinler bozarlar. Hiçbir şekilde ortak masaya oturulamaz.

Galile zorla dünyanın dönmediğini söylediği zaman, dünya halen dönmeye devam ediyor diye fısıldadığı belirtilir. Bu durum doğrulara inananların taviz verebileceği en alt seviyedir. Yanlışları kabul ederek, ortak bir noktada birleşmek değil, yanlışları zorla kabul etse bile içinden, aklından, tüm benliği ile yanlış içten ve davranış olarak haykırması gerekir. Kabul etmesi değil, kabul etmiş görünmesi arasında fark yatsınamaz.

Bu durumda değilseniz, toplumu eğitmeye çalışmanız, ikaz etmeniz, alternatif göstermeniz ve daha ileri düzeyde topluma öncü olmanız gerekir. Lider veya yöneticilik anlamında olmasa bile topluma lokomotif olmak, fikir veya aksiyon babası olmak gerekmektedir. Doğruları susarak, pasif kalarak kazandıramazsınız. Aksiyon göstermekle sağlanabilir. Ancak bu aksiyon çatışma, savaş gibi zarar unsuru oluşturabilecek ortamda olur ise, doğru olsanız bile elinizdeki doğru kozu lekeleyerek, hatalı yanlış duruma sokarsınız. Çamurlanan baklavayı, balı kimse yemek istemez. Doğrular da metodun da önemi büyüktür. Metotta doğru olmalıdır.

Gurur, kibir ve kıskançlıklar doğruluğun yanlışlığa dönüş noktasıdır. Doğruların sapma noktası, gurur ve kibirdir. Bu duruma giren kişi artık doğru ile eğriyi ayırt edememeye başlar ve yanlış doğru diye yapmaya çalışır.

Tercih doğrular arasında yapılırdır. Kırk katır veya kırk satır arasında tercih yapılamaz. Şeytanında temelde melek olduğu ve kibir yüzünden meleklerden ayrıldığı tüm dini kitaplarda belirtilmektedir. Melek ve şeytanın iradesi olmadığı dikkate alındığında insanın aklı ve bilimsel görüşü ile bu gururu değiştirme olasılığı bulunmaktadır. Hiçbir bireyin ümitsiz, kaybedilmiş olduğu söylenemez. Yaşam süresi boyunca tüm kişilerin doğruyu tanımlama olanağı olabilir. Hataların zarar unsuru doğurması nedeniyle, zaman içinde insanların kanalizasyonu denize akıtmalarının yanlış olduğunu görebilmişlerdir. Ucu görülmeyen denizler kirlenmiş ve insanların düzeltmeye çalıştığı bir çevre unsurunu oluşturmuştur. Başlangıçta fark edilmeyenler artık belirgin bir gerçek boyutuna çıkmıştır.

Ben bilirim doğruları kovar. Gururun ben bilirim kompleksi ile tanımlandığı görülmektedir. Her birey belirli bir gücü doğrultusunda etkinliğe sahiptir. Bir kilo, hatta yüzlerce kiloyu kaldırabilir, ama bir lokomotifini kaldırması imkansızdır. Ancak vinç gibi bilimin teknolojiye dönüştürerek oluşturduğu aletlerle yapabilir. Bu yaklaşım bile ben bilirim, ben yaparım felsefesi değildir. 'Ben bu sorunu nasıl halledebilirim? Bu sorunu nasıl çözebilirim?' yaklaşımı ile oluşmuştur.

Unutmayınız ki, doğru olarak bildiğiniz bir şey, hatta kesin olarak tanımladığınız durum, farklı gerçekleşebilir ve gerçek ile sizin yaklaşımınız ters çıkabilir. Bu açıdan yaptığınız, düşünceniz ve yolunuz doğru olabilir, ama gerçeğe çıkmayabilir. Hiçbir şeyden mutlak

Bilgi, konulara göre farklılıklar gösterir

emin olmayınız. Bilim adamının en büyük özelliği şüpheli olmasıdır. Ben bilirim doğruları kovar. Gururun ben bilirim kompleksi ile tanımlandığı görülmektedir. Her birey belirli bir gücü doğrultusunda etkinliğe sahiptir. Bir kilo, hatta yüzlerce kiloyu kaldırabilir, ama bir lokomotif kaldırması imkansızdır. Ancak vinç gibi bilimin teknolojiye dönüştürerek oluşturduğu aletlerle yapabilir. Bu yaklaşım bile ben bilirim, ben yaparım felsefesi değildir. 'Ben bu sorunu nasıl halledebilirim? Bu sorunu nasıl çözebilirim?' yaklaşımı ile oluşmuştur.

**Şüphelilik,
bilimin
gelişmesinin en
önemli itici
faktörüdür.**

Bilim adamının bilim adamı olma sıfatı sadece bilgi sahibi olması değildir. Bilgiyi belirli bir şekilde işlemesidir. Bilgiyi zenginlik olarak üretendir. Bu bakımdan konuyu bilenle, konuyu bilmeyen, hatta tamamen cahil olan bir kişiyi, şüphelilik esastır diyerek aynı kefeyle koyamazsınız. Bilenle bilmeyen bir tutulamaz. Bu konuda kuşku duyulmamalıdır. Yer çekimi hakkında kuşku yoktur. Ancak karşılıklı kütle çekim kanunları ile boyut Newton'un yer çekimi kanunundan çıkmış, gelişmiştir. Unutmayınız ki, doğru olarak bildiğiniz bir şey, hatta kesin olarak tanımladığınız durum, farklı gerçekleşebilir ve gerçek ile sizin yaklaşımınız ters çıkabilir. Bu açıdan yaptığınız, düşünceniz ve yolunuz doğru olabilir, ama gerçeğe çıkmayabilir. Hiçbir şeyden mutlak emin olmayınız. Bilim adamının en büyük özelliği şüpheli olmasıdır.

Doğrular ispat edildikten sonra ben bilirim, yaparım mantığı ile değiştiren veya en azından gizleyenlerin toplumda lanetlendiğine tarihte görmekteyiz. Galile'yi mahkum edenleri kimse tanımaz ve bilmez. Karanlık sayfalara bu kişiler gömülmüşlerdir. Ama zamanında itibarlı olanlar Galile'yi mahkum edenler olduğu söylene bile bu geçici bir süreç olmuştur.

Bildiğiniz doğruları kendinizde saklayarak, ben bilirim, bu halde toplum bana bunun karşılığını ödemelidir mantığı da her halde zaman içinde insanın içinde bir sıkıntı, bir toplumsal yalnızlığa neden olunacaktır.

Gözlem,
pozitif bilimde
bir araştırma
sistematiğidir.

İnsanların farklı, farklı olması, farklı bilgiler ve tecrübelerle donatılması, eğitilmesi, bunların kendi başlarına toplumdan uzaklaşarak, büyüklük taslamaları için olmasa gerek. Bir araya gelerek karşılıklı etkileşim, motivasyonla iyi ve doğruya ortak ulaşmak için olmalıdır. Kıskançlık temelinde gelişen azgınlık, çekişmeler, tartışmalar, sonuçsuz üstün gelme çabaları, tipik toplumsal yok olmanın belirtileridir. Doğrular içinde olanlar bile, bu çekişme ile doğrulardan uzaklaşacaklardır. Bildiğiniz doğruları kendinizde saklayarak, ben bilirim, bu halde toplum bana bunun karşılığını ödemelidir mantığı da her halde zaman içinde insanın içinde bir sıkıntı, bir toplumsal yalnızlığa neden olunacaktır.

Bilgiler

- ✓ Birey mi? Toplum mu esas alınmalı tartışmasında, toplumun bireylerden oluştuğu göz ardı edilmektedir.
- ✓ Hatasız kul olmaz yaklaşımı, suçsuz insan olmaz tanımı ile aynı değildir. Suçsuzluk yaşam boyu olunabilecek bir durumdur.
- ✓ Yönetim, bireyler için vardır.
- ✓ Öğrencisiz bir okulu yönetmek, hiçbir şey yapmamaktır.
- ✓ Yaşamı yaşam şekline sokan, eylemdeki özgünlüktür.
- ✓ Sosyal anne ile genetik annenin aynı kişi olmayabileceği aklınıza geldi mi?

Toplumsal

Hiçbir insan, tek başına dikkate alınamaz.

Doğrular toplumun oyu ile değiştirilemez veya ortadan kaldırılamaz. Doğru olan bir şey toplumdaki bireylerin oyu ile değiştirilemez. Zorlama ile doğru oluşmaz. Seçilmiş olan bir şey doğru olduğu anlamını taşımaz.

Sınıfta oylama yapılarak yer çekimi olmadığı iddiası oy birliği ile kabul edilse, yer çekimi gerçeğini ortadan kaldıramaz. Galile'ye dünyanın dönmediğini zorla söyletmeleri ile dünyanın dönmesi değişmemiştir.

Toplum tarafından her irade ile yapılan seçimlerde doğruyu yakalama olasılığı artmaktadır. Ancak, seçilecek şeyin öncelikle seçilebilir olması gerekir.

İnsan insana muhtaçtır. Her insanın diğer insana hakkı geçer. Dolayısıyla en azından insanın insana selam borcu vardır. İletişim ilişki düzeyinde olmasa bile kurulması, insanlık hakkıdır. Tüm bu yaklaşımlarda hatalı, yanlış işlerin olması da kaçınılmazdır. Bilerek, isteyerek ve hatalı olduğu anlaşıldıktan sonra, ısrarla yapmak, kısaca belirli bir haddi aşma durumunda insanların doğru yoldan ayrıldığı söylenebilir.

Demokrasi, bilimde olmaz. Bilimde ispat ve deneyler vardır.

Bilgiler

- ✓ Eğitimsiz ve kültürsüz bir insan olamaz. Bu tanımlama, eyleme uygun olmayan eğitim kast edilmektedir. Örnek olarak; uçak kullanmasını bilen kişinin bisikleti kullanamayacağı, bisiklet için ayrı deneyimi olması gerekir.
- ✓ Her bir insan ilk eğitimini, anne memesini emerken almaktadır.
- ✓ Çocukların yaşantılarında en önemli olaylardan birinin beslenme ve beslenme eğitimi olduğuna dikkat ettiniz mi?
- ✓ Diploma almak ile eğitim almanın karşılaştırılması; şiir yazmak ile şair olmak, bilgi sahibi olmak ile alim olmak farkı gibidir.

Değerlendirmeler

- Ölçme ve değerlendirme bir bilim dalıdır.
- Her bir sınav, öğrencinin olduğu kadar, öğretmeninde bir değerlendirmesidir.
- Her bir eylemin değerlendirmesi, yeterlilik durumunu göstermektedir. Yetersiz ise yinelenmelidir.
- Etiksel değerlendirmeler, doğrunun yaygınlaşması, örnek alınması için yapılmalıdır.

Eğitim

Eğitimsiz bir kişinin uçağı kullanması düşünülemez.

Bir insanın diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğı eğitilebilir olmasıdır. Bu sayede taş üstüne taş koyarak, teknolojik gelişimleri sağlamıştır. Yazının bulunuşu ve kullanışı ile gelinen boyut bunun en önemli ispatıdır. Bu açıdan eğitilmek önemli bir oluşumdur. Ancak bireyin öncelikle eğitilebilir olması gerekir.

Eğitimsiz bir insanın toplumda ilişkisi nasıl olabilir?

Ağaç yaşken eğilir. İnsanlar, özellikle gençler bir bakıma tarla gibidirler. Ne ekerseniz onu biçersiniz. Bebeklik döneminde

bireyler güven, bağımlılık gibi bazı yaşamsal olguları kazanırlar. Çocuklar 6 yaşına kadar yaptıkları oyunlarla, erişkin modellerini yakalamaya çalışırlar. İlkokulda temel sosyal yaşamın kuralları, Adölesanın ilk döneminde, 6-8 sınıflarda toplumsal süreci, lisede sevgi faktörlerini ve 21 yaşına kadar da topluma yeni birey olarak katılma modellerini öğrenirler. Bu sürecin sağlıklı ve etkin geçmesi, bireylerin yaşamlarının oluşmasında çok önemlidir.

Peşin yargılı kişiler genellikle eğitilemez konumdadırlar. Tüm bilimsel doğrular ortada iken, genellikle bireylerin felsefik anlamda oluşturduğu görüşler veya kaynağı bilinmeyen destanlaşmış veya gelenek kurallarına girmiş birçok olgunun, doğruların önüne getirilmesi, onların temel alınması, eğitmen alınması veya kutsal zırhı ile tartışılmasının bile önüne geçirilmesi ile, bireyler nasıl doğru yolu bulabileceklerdir. Bu açıdan bu tip bir yaklaşımlara uyanların, doğru yolda kalabilmesi de zordur. Peşin yargıyı bozabilmek imkansız olabilir.

İlk etiksel değerler anne tarafından öğretilir. İnsanın yazıyı anlaması, belirli bir eğitim alması ve ruhsal yapısının geliştirilmesi gibi birçok parametre, kendiliğinden değil, eğitimsel parametrelerle oluşmaktadır. Bireyin doğuştan getirdikleri ise eğitsel boyutta geliştirilmeli ve etiksel boyuta getirilmelidir. İnsanların doğu, yanlış ve güzelliğı tanımlamasının 12 yaş gibi ileri dönemlerde netleştığı unutulmamalıdır. Bu açıdan oldukça geniş bir süreç vardır. Sabırla eğitim yanında onlara örnek olarak yetiştirmek gerekir.

Kötülük, eğitimin ters ve istenmeyen yan ürünüdür.

Eğitim beşikten mezara kadardır. Hiçbir insan yaşamı boyunca eğitilmedi iddiasında bulunamaz. Zamanımızda okuma ve yazmayı bilmeyen çok az olduğuna göre, bunu kullanılması, kısaca herhangi bir şey okumak veya yazma yapılmaya bile, toplumumuzda bir araya gelerek sohbet etmek önemli boyuttadır. Bu toplantılarda insanların hiç doğrusal boyutu yakalamamaları söz konusu olamaz.

Her insan gerçeğı göremez veya görebilmekte zorlanır. Onlara yardım yapılmalı, kısaca eğitilmelidirler. Eğitilmeyecek ön yargısı, sizi bağlar ve hatalı yola çeker. Bataklıkta olan, çukura düşmüş olan kişiler, isteseler bile, görüş mesafelerinin daralması ve konuya hakim olamayıp, düşünemedikleri için, mutlaka gerçeğın aydınlatmasının ulaşması sağlanmalıdır.

Hürriyeti tatmamış kişi, bağımsızlığın anlamını anlayamaz. Balı tatmayan, balın tadını bilemez. İyilik, güzellik ve barışa yönelik işler yapıldığında, bunlardan duyulan haz, diğerleri ile benzerlik gösterir. Bunu tatmayanlar bilemezler. Balı şekerli sudan ayıran şey ancak tadarak varılabilir. Bu yaşam içinde olanların çevresi de kendilerine benzediği gözlenmektedir. Bağımsızlık öyle bir tutkudurki, insan sıklıkla canını bile verebilir. Çünkü, esaret hayatı ile geçirecek yaşantının kabul edilebilir tarafı olmamaktadır. Bağımsızlık savaşındaki en büyük güdümüzün bu olduğu unutulmamalıdır. Aynı zamanda eş ortaklık ile güdümünde olmanın farklı olduğu unutulmamalıdır.

Sorgular

- ? Ezber, bir şeyi papağan gibi kopya ederek söylemektir. Arada düşünce boyutu yoktur. Yorumda ezber olabilir mi?
- ? Düşünce boyutuna gelemeyen kişi, insanlık işlevini yaptığı söylenebilir mi?
- ? Düşünceni iletmezsen, iletişim kurmaz isen, düşündüğün nasıl anlaşılabilir?
- ? Atatürk'ün zamanımızın en büyük düşünürü, felsefecisi olduğu ve düşüncesini gerçekleştiren nadir yaratıcı olduğunun bilincinde miyiz?

OLAYIN ANALİZİ ve ETİK AÇIDAN YORUMLANMASI ETİĞİN TANIMLANMASI

Genel Bakış Açısı

Etik doğruları inceleyen, felsefenin bir dalıdır. Etik; normatif, non-normatif ve metaetik olarak tanımlanabilir. Bunlar;

- **Normatif Etik:** Doğrusal davranışları saptamak ve bunların kurallarını oluşturmak (Normatif Etik),
- **Pratik Etik:** bu kuralları davranış biçimlerine, uygulamaya yönlendirilmesi (Pratik Etik) olarak tanımlanır.
- **Deskriptif Etik = Non-Normatif Etik:** Bunları olgu düzeyinde incelenmesi (Deskriptif Etik = Non-Normatif Etik = hangi normların ve tutumların vurgulandığını saptamak),
- **Metaetik:** kullanılan mantık ve modeller (Metaetik) olarak tanımlanır. Normatif etikte mantık ve modeller üzerine yapılanmaktadır. Olgu bazında olmadan, doğru (veya yanlış) konusunda değerlendirme yapacak olursak;

Dar açı ile geniş manzara resmi çikilemez. Geniş düşünmeyen, dar kalıplar içinde olan kişilerin olaylara bakış açısı nedeniyle tam etiksel olacağı sanılmamaktadır. Doğrular aynı zamanda yoruma da dayalıdır. Kalbin kan hacmi sınırlı olsa bile, alacağı sevgi ölçülemez boyuttadır.

Etik davranışlar engellenmemelidir. İnsanın içine düşen kurt, için için kemirir. Bu yaklaşım da iyilik, yardımı engelleyebilir. Yapılan yardımları da geri çekilmesi veya tekrarını önleyebilir. (Şüphe nedeni ile davranışlar engellenmemelidir) Etik yaklaşımları engellemek, yaptığını bir daha, bir daha yapıp, engel, dur durak tanımamak veya şüphecilik dürtüsü ile doğrunun oluşmasının önüne geçmek önemli bir hatalı tutumdur. Sanma ile bir yere varılmaz. Varılırsa bile doğru olması sadece tesadüfidir. Tesadüflerin arka arkaya olması ise sadece mucizedir.

Gerçeği kabul etmeyen bilim adamının, alim olduğu söylenemez. Gerçek varken, yalanı ve yanlışını temel almak kabul edilemez bir yaklaşımdır. Bilim sahibi olanların özellikle bu hatalara düşmesi anlaşılmalıdır. Bu yaklaşım içinde olanlara bakıldığında, kendi aralarında azgınlık, haset ve hak tanınamak üzere nankörlük yapmış kişiler oldukları görülecektir.

Doğrular, doğrularla ölçülebilir. Altının değeri mihenk taşı ile belli olur. Bir süt litre ile ölçülür. Boy uzunluğu kilometre ile ölçülmez. Bunun gibi davranışlar da doğruluk kriterleri ile tanımlanırlar. Toplumla yayılması ve doğrunun gerçek boyutuna çıkması bu doğrusal yaklaşıma yükeltmektedir.

İllüzyondaki doğru değil göz yanılsamasıdır. Doğruların temel dayanağı ilimdir, fendir. Bilimsel verilere dayanır. Sosyolojik, psikolojik verilerde bilimseldir. Yalanların verileri ise dayanaksızdır. Bu açıdan doğrularınızın gücünü küçümsemeyin.

İnsanı insan yapan güç, bedensel değil, etikselidir. Güç tanımı hayvanlardakinin aksine insanlarda farklıdır. Etik zamanımızdan çok önce de en büyük güç idi.

Bilim tüme eşit etkileşim içindedir. Bilimi kavrayanlar ve uygulayanlar bu mesafeyi kısaltabilirler. Doğanın her kесе eşit yaklaşımı belirgin ve değişmezdir. Hiçbir kimse pencereden atladığı durumlarda, yer çekiminden farklı etkilenemez. Tüm varlıkla aynı etki ile düşerler. Ancak, bu bilimi ve gerçeği görenler, bu verileri teknolojiye sokarak, uçak yapar, kanat takar veya paraşütle atlar ve düşüp ölmezler. Bunların kullandıkları temelde bilmek, eğitilmek ve tüm bu teknolojiden yararlanmaktır.

Bilgiler

- ✓ Doğruyu bulma tüm felsefenin ana düşünce konusudur.
- ✓ Doğru çeşitlidir. Aklın yolu birdir, yaklaşımı şartlara göre seçilen yöntemin geçerliliğini ortaya koymaktır.
- ✓ Zarar oluşmadıktan sonra, seçilenin bireysel tercihlere girebileceği unutulmamalıdır.
- ✓ Zulmetmede bireysel tercihler olamaz.
- ✓ Düşüncenin temel unsuru doğrusal boyutu yakalamak içindir.
- ✓ Dün ve bugün geleceği yapılandırmak, doğrusal boyutu yaşayabilmek

için birer tecrübelerdir.

Doğruyu Bulma Çabası

DOĞRU NEDİR?

Bu çaba tüm insanlık süresince srecektir.

Bir bireyin doğruyu bulma çabası, bir başka deyişle eğitim çabası süreklidir. Burada temel olan hazır normları uygulanabilmede kullanabilmesidir. Bisiklete binmeyi insan kendisi öğrenir. Etik olmakta bireysel çabaların sonucudur.

Aklın, mantığın ve uygulamanın; iyi, güzel yaklaşımında olmayan şey doğru olamaz. Doğruların bir özelliği çirkin ve zararlı olmamalarıdır. Faydalı, etkin ve bilim doğrultusunda akıl, mantık unsurunu taşıması özelliğidir. Kişisel sanılar, hayal, inanışlar, illüzyonlar ve bilim dışı yaklaşımlarla doğru bulunamaz.

Doğrular arama ile de bulunur. Bir doğru tesadüf eseri yolda bulunmaz. Bulunsa bile fark edilmez. Bir kişi amaca yönelik çabası ile doğruları görebilir. Bir cilt döküntüsü bir şey ifade etmeye bilir, ama bir hekim için kanserin ilk belirtisi olabilir.

Eğitim, doğruları görmemize yardımcı olur. Doğru düşünce boyutuna gelebilmek bile, belirli bir sistematığın ürünüdür. İnsanlar yapısal olarak iyidir, güzeldir ama eylemlerinin doğrusal boyutta olması için belirli bir sosyal ve eğitsel doğrultuda olması özelliğidir.

Her bir birey belirli bir çaba ile doğrulara ulaşmayı başarır. Bisiklet oturarak öğrenilmez. Düşe kalka öğrenilir. Dolayısıyla doğruları arama, kullanma ve doğrularla birlikte yaşama bir bakıma insanların sonsuza kadar çabası olmaya devam edecektir. Bu açıdan toplumların gelişmesi için, fikir adamlarının ve sanatçıların özellikle korunması ve geliştirilmesine çaba harcanmalıdır. Düşünce boyutu olmadan bir kişi evden işe, işten eve yoluna bile bulamaz.

Çalışma,
hedefi olan için
sonuca ulaştırır

Rasgele doğru bulunur, ancak doğru olduğunun farkına varmak yine aklın işidir. Doğruların bilinmesi ancak aklın, mantığın işidir. Burada eğitilmemiş kişinin aklı ileri olması ile gerçeği bulabileceği sanılır. Bu açıdan eğitim önemlidir. Bilimsel yapıdan geçmeyen bilgi ve eğitimin doğrulara varması yine mümkün değildir. Bu açıdan doğruların tanımlanması ve uyulması belirli bir insanlık işlevini gerektirir. Çocuklar birçok şeyi doğru yapabilirler. Ancak yetkin olmadıkları için yaptıkları eylemlerden dolayı bire bir sorumlu tutulamazlar veya cezaları daha düşük tutulmaktadır. Bir çocuk hayal alemi ile gerçeği karıştırarak yalan söyleyebilir. Çocuk için yalan değildir. Erişkin ise bunu yalan diye çocukları örseler, hatta döver. Çocuk neden cezalandırıldığının farkında bile değildir. Bu açıdan doğru ve yanlış belirli bir düşünce boyutunun işidir.

Doğruları bilmeden önceki tutum ile doğruların gösterildikten, anladıktan veya öğrendikten sonraki insanların tutumları aynı sapkınlık içinde olmamalıdır. Bir kişi kendisine göre doğruları olabilir. Ancak yaptığı işin zararlı olduğunu gösterildikten sonra devam ediyorsa önemli sorun var demektir.

İnsanlar öğretmensiz eğtilemezler. İnsanların en doğrusu her halde öğretmenler olsa gerek. Zamanımızda da toplumsal açıdan ekonomik açıdan görünür bir katkı üretmeyen grup öğretmenlerdir. Toplum bu kesime yeni nesilleri yetiştirmesi için para verir. Eğitim ile insanlar belirli bir aksiyon kazanabilmektedirler. Bunu sağlayanlar öğretmen olduğuna göre, insanların doğrusal boyuta taşıyan, elini tutan, onların kendi başına ayakta durması ve yürümesini öğreten yine öğretmenlerdir. Ancak, tersine bir eğitimin de toplumsal yokluğa gidebileceği de unutulmamalıdır.

Lütfen görevini yap. Başkasını değil, önce kendini düzelt. Her işi herkesin yapması değil, karşılıklı iş bölümü ile yapılmalıdır. Her birey doğruluk yapacağım diye bütün dünya ile savaşması gerekmez. Bireylerin temelde kendileri esas almalıdırlar. Diğerlerine örnek olabilir ve sabırla eğitsel anlamda da, hakları savunmalıdırlar. Dünyayı değiştirmek değil. Dünyada ortak birlikte yaşamaya çabalamalıdırlar.

Şüpheli olmak bilim adamının en önemli özelliğidir. Şüphelilik metotta değildir. Bilimi doğrular, kısaca etiksel olarak kullanan, yorumlayanlar, kısa alim olanlar, doğru ve gerçek sistematik üzerinde yürümenin ne kadar önemli olduğunun daha çok farkındadırlar. Her bilim adamı yaptıkları çalışmalarda şüpheli olmakta ve doğruları bağımsız gözle de irdeleyerek bulmaya çaba göstermektedirler. İstatistikte teori tersten kurulur. Arada fark ispat edilmediği durumda hipotez iptal edilir. Eğitimin ne kadar sabredici olduğunu da en iyi öğretmenler bilirler.

Davranışlar, düşüncelerin yansımasıdır. Davranışlardaki değişim sadece okuma, öğrenme ile olmaz. Bisiklete binmek ansiklopedi okuma ile olmaz. Hastalar ile etkin iletişime geçebilmek için öncelikle içten kabul etmek gerekir. Daha sonra iletişim konusunda eğitim alınması gerekir. Bu eğitim okul yolu ile olursa daha kısa sürede daha güçlü olacaktır.

Etik ve estetik elmanın iki yarısıdır. Etik ile estetik birbirlerinin ayna hayalidir. Biri diğerini başka boyutta tamamlar.

Kendine saygısı olan, başkasına da saygılı davranır. Güzel, doğru ve iyi davranan gerçekte kendisine davranmış olur. Kötü davranan ise yine kendilerine davranmış olur. Kişi öncelikle kendisine saygı nedeniyle başkasına iyi davranmalıdır. Kendi sorunlarını, problemlerini halletmeyenlerin başkalarına en azından yararlı olmaz.

İnanış eğitimle artmalı ve somuttan, soyut kavrama taşınmalıdır. Eğitilmiş olanların anlamsız ve hiçbir bilimsel dayanağı olmayan şeylere inanarak, doğruları örtmeleri veya bilim dışı şeyleri doğruların yerine koymaları da inanılır yaklaşımlar değildir.

Eğitim düzeyi düştükçe, insanların mutlaka belirli şeylere inanmaları veya dayanmaları gerektiği gerçeği ile, bireyler bazı gerçek dışı şeylere inanır ve bunların oluştuğunu da sanabilirler. Ancak yüksek düzeyde eğitim alanların bu yaklaşımı kabul edilemez.

Öncelikle kendini doyurmayan ve yapısını belirli gelişime açmayan kişilerin, elde ettikleri sadece birer kağıt olan diplomadır. Diploma öncelikle kişiliklere bir şeyler katmış olmalıdır. Bilim dışı şeylerin savunulması, bireyin düzey kaybetmesi anlamındadır.

Bilgiler

- ✓ Tanımını
- ✓ Saatlerce özetleyemiyorsanız, doğurur.
- ✓ Özetlemeler kaçırılabilir.
- ✓ Sıfatlar tanımları
- ✓ İyi, güzel gibi bir şey ifade

yapamadığınız şeyi bilmiyorsunuz demektir. konuşabildiğiniz konuyu 5 dakikada siz o konuyu yeterince bilmediğiniz gerçeğini

yapmadan, geniş konuşmak ile temel konu

netleştirmek için yapılmaktadır. tanımlamalar soyut olduğu için, bireye fazla etmemektedir.

- ✓ Soyut kavramlardan söz etmek, tanımını karşı taraf bırakmak ve anlaşılmamayı tercih etmek anlamındadır.

Tanımı (NORMATİF ETİK)

Bir doğrusal boyut için sunulan genel özellikler aşağıda çıkarılmıştır. Bunları irdeleyecek olursak;

Doğru ne şekilde sunulursa sunulsun doğrudur. Aşağıdaki yaklaşımları da yanlış kabul etmek olanaksızdır.

Yaptığı yanlış kabul edip, tazmin edip, bir daha tekrarlamamanın ötesinde, o tecrübenin tam tersini yapmak,

İyi, güzel (Etik ve estetik) uğraşı veya en azından çaba içinde olmak,

Tüm yaptıklarını tesadüfi değil, bilinçli, eğitsel boyutta yapmak,

Yapılmaması gerekenleri, egosuna kanarak yapmamak,

Başkasına sevgi ve saygı besleyenler, dalkavukluk yapmayanlar,

Tanımlayamadığı mız bir şeyi bildiğimizi iddia edemeyiz. Doğruyu kabul edip, doğru olanın arkasından veya görüşlerini destekleyip gidenler, Etik ve estetik konularında toplumda eğitsel çaba içinde olup, bunları yaygınlaştırmaya çalışanlar ve kötülükleri, hukuksuzlukları engellemeye gayret gösterenler, haklara uyum için çaba sarf edenler, öğüt verenleri zamanımızda farklı zeminde değerlendirenler olsa bile, zaman sürecinde değerleri açık ve net ortaya çıkacaktır ve çıkmaktadır.

Doğrusal Boyut nedir?

DOĞRUSAL BOYUT: Öncelikle insani duygularla dolu olmak, sevgi ve saygıyı taşımak gerekir. Eğitilebilir olmak ve eğitilmek, bireysel düşünce boyutuna gelebilmek gerekir. Alınan diploma veya bilginin etkisiyle 'Ben' gururu ve kibir içinde olmadan, etkileşim içinde olmak. Barış, etik ve estetik çaba içinde olmak. Doğruları benimsemek, yanlışlardan ders almak ve edinilen tecrübeyi başkaları ile paylaşarak, onlara eğitsel çaba içinde olmak.

Bir uygulamada, bu etiksel uygulama da olabilir, başlıca dikkat etmemiz gerekenler irdelenmektedir. Pratik etik yaklaşımındaki normlar olarak ta yorumlayabiliriz.

Yaşamda uyulması gerekenler; Temel yaşamda yapılmaması gereken parametreler;

Kendini savunma durumunda olmayanları savunmak, korumak ve gözetmek gerekir. Her birey özgürdür gibi yaklaşımlar kabul edilemez.

Değerlendirme, ölçme bilimsel ve çok özenerek yapılmalıdır. Derslerde not atmak kolay değildir. Öğrencinin anlama, anlamama, soru tekniği ve sorunun o sınıfa uygun olup olmadığı gibi birçok parametre dikkate alınması gerekir.

Hiçbir kimseye yapabileceğinden ağır şey verilmemelidir. Derslerde anlaşılabilmesi için öğrencinin düzeyi dikkat edilmelidir.

Adalet, hukukta eşitlik, tanıdığınız ve dostunuz içinde geçerlidir.

Etik kurlarla sadık kalınmalıdır. Her duruma göre değişiklik yapılması, etik felsefeyi değil, sizleri zedeler.

Zarar oluşturan şeylerin, doğru olduğu şeklindeki aldatmacalar süreklili oluacaktır. Uyanık olmalıyız.

Yaklaşımlar hangi gerekçe ile olursa olsun, bireyin zararına yapılamaz. Olay empati yaparak, bireyin hakları açısından değerlendirilerek yapılır. Toplum veya yöneten erg açısından ele alınanlarda hukukun üstünlüğünden söz edilemez. Bu yaklaşım haksızın korunması değil, haklara uyularak yaklaşım yapılması anlamındadır. Bir kişinin gücünden fazlasını vermek, bireysel adalet olarak yorumlanamaz. Değerlendirmeler bireyin durumuna göre kazandıkları veya elde ettikleri kazançlar veya kayıplardır. Başkaları ile karşılaştırma, bireyi daha iyi anlama açısından olabilir. (4. sınıf sorusu birinci sınıfa sorulamaz. İşlenmeyen konudan birey sorumlu tutulamaz gibi)

Doğrunun ilk aşaması doğrusal düşünme ve daha sonraki aşaması da doğruyu önermedir. Aksiyonda doğru ise hedefe varılmasa bile önemli bir süreçtir. Başarmak değil, doğrusal süreci yaşamak yeterlidir. Son aşama ise doğruları topluma öğretmektir. Onların davranışlarına geçmesini sağlamak, kısaca eğitmektir

Doğruları tanımlama zor olabilir, ama yanlış tanımlama daha kolaydır. Doğrular çeşitli olmasına karşın, aklın yolu birdir denildiği gibi, belirli gerekçelerle doğrular arasında seçim kolaylaşmaktadır. Tüm bunlara karşın, doğruların saptanmasında zorluk yaşanabilir. Her insan tatlı elma sevmeyebilir, ekşi elma isteyebilir. Her insan baklava yemek istemeyebilir, turşu da yemek ister. Bu açıdan doğruları tanımlamak farklı olsa bile, yanlışları, zarar unsurunu taşıyanları tanımlamak daha kolaydır. Bozuk turşu, çürümüş elmayı kimse yemek istemez.

Doğrular mutlaka eylemedir denemez, aksiyonda olmayabilir. Doğrular sözle, davranışla, bir ortamda bedensel bulunmakla, doğrunun tarafında olduğunuzu ima etmekle, ayrıca para, mal ile doğru yaklaşımlar yapılabildiği gibi bir konuda görüşmek fikir almak veya bireyi motive etmekte doğru yaklaşım içindedir. Hiçbir şey yapmamakta doğru olabilir. Kaldığınız evdeki bayana cinsel yaklaşımlarda bulunmamakta doğrudur. Kısaca bir birey oturup, kalkması, yatması, uyuması, konuşması, yemek yemesi, bir iş yapması, yapmaması, hatta tuvalette bile etrafı pisletmemesi bile doğrusal yaklaşım içindedir. Yaşama eğer iyi, güzel ve barışa yönelik ise doğru grup, küme içindedir. Bu bilinçte ve eğitimde olmak doğrunun gerçekliğini oluşturmaktadır.

Şüphe,
yanlış
yapmaktan
kaçınılma
durumunda
yararlıdır.

Davranışınızda bir durumsal eylemdir. Herkesin birbirine küfür ettiği ortamda siz bu sözleri sarf etmezseniz, bu büyük bir eylemdir.

İletişimde bedensel dilin önemi devamlı vurgulanmaktadır. Bir kişinin sırtını sıvazlamaz, elini kolunu tutmanızın anlamını aynı durumda olduğunuzda, kısaca empati yaptığınızda daha net anlayabilirsiniz.

Eylemde olmayan doğruların doğru olmayacağı gibi yazıdan farklı düşünce okunabilir. Düşünme bile, eyleme geçmese de sürece bir zihinsel aksiyondur. Zarar oluşturmamak bile bir doğrusal boyuttur. Bizler ancak eyleme geçmeyen doğruyu bilmediğimiz için karar oluşturamayız. Anayasa çerçevesinde susma kabul anlamında değildir. Olayı kabul etmeme anlamındadır. Çünkü karşı taraf sizin suçlu olduğunuzu ispat etme ile yükümlüdür. Siz suçlama olmadan savunma yapmanız gerekmez.

Doğrular yatarak değil çaba ile elde edilebilir. Doğrular en kolayda, en zorda, en çetinde, en yakında olabilir. Tüm bunlar belirli bir koşuşturma ve etkin davranmak ile elde edilebilir. Rahat yoldan elde edilenlerin babadan kalan miras gibi kısa sürede tükenip yok olduğu görülmektedir. Milli Piyangodan zengin olanların hikayeleri birbirlerine benzemektedir. Elde ettikleri bu parayı harcamayı bilemedikleri gözlenmektedir.

Düşünme de bir çabayı gerektirir. Boş düşünme yerine doğrusal boyutlu düşünme, etik formatında düşünme için yine bir plan bir fikir, bir kıvılcım gereklidir. Mutlaka eylem olması gerektirmez. Çaba, mutlaka eylemde olmayabilir. Düşünme, bir konu hakkında fikir yürütmede bir çabadır.

Bilim olmadan doğruların bulunması veya görülmesi zordur. Bilgi yoğrularak belirli bir konuma getirilir ise bilim oluşmakta ve bu durumda doğrulara ulaşmak mümkün olabilmektedir. Güneşin doğudan doğması dünyanın dönmesinin tanımlanması ile açıklığa kavuşmuştur. Burada doğruların temelinde bilim olduğu için bu konuma gelmiştir. Gören göze göre bilimsel kafanın bakışı daha güçlüdür. Aydınlatılmayan bir odada görmek mümkün değildir. Bilimsel olmayan akılın aydınlatılmamış bir adada görmeye çabasına benzer.

Doğruları söylemek değil yaşamak gerekir. (Davranışların etik olmadan, etikten söz etmek) Doğruların verim alabilmek için belirli bir sürecin geçmesi genellikle gerekmektedir. Bir tarlaya buğday ekmekle hemen ürün alınmaz. Aylarca süren çaba gerekir. Bu durumda bilinçli, amaca yönelik ve ısrarla, sabırla uğraşmak gerekir. Bunu geçici değil, sabırla yapabilmek için, geçici heves olarak değil, yaşayarak yapmak gerekir. Hayal görmek, kuruntu ve diğer girişimlerin gerçek eylemlere etkisi olmayacağı gibi, bireyin uğraşısını, en azından verimini bozacaktır.

Her doğruyu söylemekte ters tepkiye neden olabilir. Ayrıca sizin yapmadıklarınızı veya tam ters yaptıklarınızı başkalarına doğrular veya öğüt olarak söylemenizde tepkiler doğurabilir.

Her doğruyu da söylemek doğru değildir. Ancak, yaşanan, dolaylı olarak örnek olunarak gösterilen doğruların önemi de unutulmamalıdır.

Bilinçli ve iyiliği hedefleyen, sulh ve barışa yönelme doğruya gitmedir. Yapılacak işlemlerde doğrunun özellikleri neler olmalıdır denildiğinde yukarıdaki öz veriler yeterlidir. Hedef iyilik (zarardan kaçmada iyiliktir) olmalı ve metot barış içinde

yapılmalıdır. Tüm bunların bilinçli olması gereklidir, çünkü dar yollardan geçerken hedef şaşırılabilir.

Doğruların doğru ve yerinde seçilebilmesi için bireyin doğru düşünme boyutunda olması gerekir. Kişi ruhsal açıdan sorunlu olduğunda doğru düşünemez. Psikozda zaten birey doğru ile yalanı karıştırmaktadır. Nöroz durumunda da o an için kızgınlık, nefret veya acıma, sempatik duygularla yanlı düşünür ve yanlı karar verir. Mahkemelerde veya tüm toplantılarda karar verenlerin konularla ilgisi veya ilintisi olmaması gerekir.

Kişilerin eğitilebilir olması gerekir. İlk okul birinci sınıftaki çocuk gülün dikenini bilemez. 6 yaşından önce de dün bugün ve yarının ayırımı yapılamaz. Dolayısıyla kişilerin bir konuyu algılaması için, Tıp Fakültelerinde klinik derslerini anlamak için temel tıp bilgilerine sahip olmak gerekir.

Bunların anlatılması yeterli değildir. Davranış biçimine geçmelidir. Down sendromlu çocuğa vereceğiniz matematik ile, çok iyi dinlemelerine karşın, soruyu, problemi çözemezler. Aklın ve ruhsal açıdan eğitilebilir boyutuna gelmelidirler. Bilinçli olmayan, rutin tekrarlanan davranış biçimi, seni seviyorum şeklinde de olsa, gönülden gelen bu sesin bilinçten kaynaklanmıyor ise, bedensel veya iç güdüsel ise fazla değerli olduğu söylenemez.

Doğru düşünme boyutunda olmayan kişi sübjektif kararlar vermesi kaçınılmazdır. Ben objektifim, ben demokratım, ben bireyleri dinler, onların menfaatlerini gözetirim demek, bu eylemleri yapmak veya gerçekleştirmek anlamında değildir.

Bu kişilerin ilk planda başkalarını aldatabildikleri görülmektedir. Ancak yaptıkları yaklaşım nedeniyle gözden düşerek, bir daha karşıdakinin yanında itibar bile kazanamadıkları görülmektedir. Ancak, pozisyonları nedeniyle toplumdan ilgi gördükleri sanılsa da, en ufak pozisyon kaybı ile unutulup gitmekte, toplumdan silinmektedirler.

Her hedefe ulaştıran yok doğru değildir. Eskişehir'den Ankara'ya gitmek için Sivrihisar'dan gidilebildiği gibi, Afyon'dan da yol uzatılarak gidilebilir. Hatta Bolu Abant yolu ile de Ankara'ya ulaşmak mümkündür. Bu açıdan doğrular çok çeşitlidir. Hangisini tercih edilmesi ise, bireysel faktörlere bağlıdır. İzmir'e gidip burası Ankara'dır demek ruhsal anlamda psikoz tablosunda olma durumudur denebilir. En kısa yol diye İstanbul hattı ile gelmek anlamsızdır. Dolayısıyla bir kimse, ben en kısa yol diye bunu tercih ettim gerekçesi anlamsız olmaktadır. Yukarıdaki tanımlamamız Kütahya Afyon hattı ile Ankara'ya gidip, en kısa ve en doğru yoldan geldim demekle kişilerin toplumda kaybettikleri pozisyonun söz edilmektir. Ben gezerek gittim veya oradaki arkadaşı ziyaret ederek Ankara'ya geldim demek doğru, ancak en kısa yoldan geldim demek anlamsızdır. Doğruları yaratan gerekçelerdir. Gerekçesi farklı olanlar yine farklı seçeneklerle doğruları yapabilirler.

Cahilin, şehre giden yolu bilmeyenin öncülüğünde yolun bulunması beklenmez.

Etik davranışları tanımlamak için özellikle tecrübeli ve bilgin kişilerden danışmanlık alın, ortak görüşler oluşturun. Öğüt almasını bilmeyen kişi öğüt vermez. Her durum toplumsal açıdan bir düşünülen ve bu uyarı ile belirli bir doğrusal yaklaşımları tanımlayan prensipler demektir. İngiltere’de anayasa yerine gerçekleşmiş olaylara verilen mahkeme kararlarının alınması bu açıdan örnek verilmektedir.

İnsanların doğru ve yanlış tanıma yetileri az veya çok boyutta olmak üzere, iç yapısal olarak vardır. Her insanın doğal olarak kendisinin yapısal bir doğru ve yanlış tanımlama yetisi vardır. Bu yeti, eğitimle geliştirilebilir veya tam tersine köreltilir.

Yaşamımızdaki her davranışın bir etiksel boyutu vardır. Yaşamı, varlığı ve doğrusal boyutu eğlence haline getirmek, gururla bozmak, aldatma boyutuna sokmak kabul edilemez yaklaşımlardır. Etiksel yaklaşımlar eğlenceli ve mutluluk göstergeleri ile yapılabilir. Ancak bu temel etiksel yoldan sapmamalıdır.

Güzel davranış, içe, yüze de yansır. Etiksel doğrultuda olanlar, ruhsal olarak ta mutludurlar. Bu doğrultu eylemlerde, ekonomik boyutta ve inanışlarda da devam edip, sürmektedir.

İnsanlık bedende değil, kafada, vicdandadır. İnsanların vücudunu örnek giysiler temelde görünüş olarak değişim yaratmakta ve ön yargılara da neden olacak boyuta çıkabilmektedir. Gerçekte giysi içte, akılda ve vicdandadır. Etiksel yaklaşımlar içinde olan kişiler çıplak olamazlar. İffet kafadır. Vücudunu satarak para kazanan bir kadının bile iffeti üzerine oynayamayız. Çünkü iffeti kafasındadır. Doktora muayene olan kadın örtüsüz ve çıplak olabilir, ama iffetlidir. Buna karşın tümünden giyinmiş bir erkek ise iffetsiz olabilir. Davranış bunu açık ortaya koyar. Temelde insanlık bedensel şekil, kıyafette değil, davranışsaldır. Bu davranışın rol yapar gibi sahte veya geçici değil, akıl ve mantık çerçevesinde kalp ve vicdan halkası içinde olması temeldir.

Doğruları yanlışlarla aynı kaba koymakla, doğruları yanlış şekle sokabilirsiniz.

Bir farklı görüş ileri sürmek ve doğruları çeşitlendirmek istenen arzulan bir yaklaşımdır. Ancak bu doğrusal yaklaşımları herhangi biri üzerinde değerlendirme yapmak varken, aykırılık yaratarak doğruları yanlışlarla karşılaştırarak, hataları, zararlı olanları öne çıkarmaya çalışmak kabul edilemez bir tutumdur. Etikte hatalar ile doğrular karşılaştırılmaz. Elma ile armut toplanamaz.

Aynaya hangi açıdan bakarsanız bakın, sizi gösterecektir. Yanlış nedir doğru olmayandır. Doğru nedir yanlış olmayandır. Tanımlama kendileri, yanlış ve doğru için, zor olursa, zıtlıkları hangi durumda daha belirgin ise o kullanılmalıdır.

Gözü kapalı olarak, temiz olduğuna güvenerek bir su bile içilemez. Doğru olan, akıl, mantık ve vicdani olarak, bilgi ve tecrübe ile sabit ise, uyulur. Gözü kapalı hiçbir şey doğru olduğu hayali ile yapılmamalıdır.

Doğru ve güzel, her ne kadar diğerlerinin reklamı fazla olursa olsun, daima arzu edilen ve istenilen olmuştur. İnsanların dileği doğruların, etiksel yaklaşım yapanların gittikleri yolda gitmek ve bu yola yönlendirmek olmalıdır. İnsan hata yapsa bile bu yoldan uzaklaşmamayı ister.

Karanlıkta el feneri etrafı aydınlatandır. Aydınlıkta ise el fenerinin kıymeti bilinmez. Doğru gelince yanlış biter, söner. Güneş çıkınca karanlık gider. Güneşi görmeyenler mağaralarda saklananlardır. Baykuşlara hiçbir zaman güneş doğmaz. Bunlar artık güneşi de görmek istemezler. Yanlışlar dünyasında yaşamak isterler.

Sifatları, İncelenmesi (NON-NORMATİF ETİK, DESKRİPTİF ETİK)

İnceleme, olayın ve sonuca varmanın başlangıcıdır. Bir şeyi anlayabilmek için onu öncelikle tanımlamamız gerekir. Pencere kelimesi birçok dilde evlerde dışarıya açılan yer olarak bilinmektedir. Ancak, birçok toplumda pencereler farklı yapıda oldukları için, çizilmesi istendiğinde farklı pencereler yapılmaktadır. Bu durum algılamadaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Bilgi işlemde ise pencere bir işletim sistemidir ve bir terim gibi ele alınmaktadır. Doğrusal yaklaşımları bu açıdan tanımlamak gereklidir. Ancak bu tanımları kesin sınırlar içinde doğru olarak ele almak, gelişimi engellediği gibi, tanımlı getiren kişinin görüşleri içinde kalınacaktır. Değerlendirmeler bu açıdan geniş açıdan yapılması ve genişlemeye de uygun olması gerekir. Ancak bu yaklaşım, norm oluşturmada temelde sorun oluşturacağı da unutulmamalıdır.

Uygulamalarda dikkat edilecekler; Temel yaşamda etiksel parametreler;

Her birey veya olay özgündür. Örnek alınabilir ama yerine konulamaz,

Daha önceki tecrübe ve eğitimden faydalanın. Ancak şartlara ve zemine göre uyarlama yapın. Bu uyarlama daha iyi ve güzele doğru değişim şeklinde olmalıdır. Geriye veya bağınazlığa kayamaz. Ancak eski güzel örnekleri alabilirsiniz.

Yoksulluk veya yokluk endişesi ile geleceği, çocuklarımızın eğitimini, kısaca geleceğimizi, gençlerimizi engellemek gerekir.

Doğrularla uğraşırken, belirgin veya belirsiz, şüpheli olan sınırlarda dolaşmamak gerekir. Doğrular, etiksel durumlar varken, sınırda dolaşmak gereksizdir.

Her bireyin varlığı kutsaldır. Kutsallık sadece maddi olarak değil, manevi ve sosyal açıları da kapsamaktadır.

Tüm bu parametreler akıl, mantık bilimi ile yapılmalıdır. Gözü kapalı, yasalının, kuralların üstünlüğü şeklinde uygulamalar olamaz.

Her olay veya birey özgündür ve kendi çerçevesi içinde değerlendirilmelidir. Bireyin varlığı kutsaldır. Hiçbir şey kutsallaştırılarak bireyin önüne geçirilemez, haklarını engelleyemez, değiştiremez. Şüphe sanığın lehine uygulanır. Örnek alınacak olunursa, kötü örnek olmaz ve akıl, bilim ve mantık çerçevesinde, hakların üstünlüğü açısından ele alınarak, aynen kopya değil, olguya özgü yorumlanarak değerlendirilebilir. Gereçekler

bireyin lehine yorumlanmalıdır. Devamlı değişim esas olduğuna göre, geçmiş geleceği yapılandırır ama geçmişteki şimdi veya gelecekte kullanılamaz.

Bir etik yaklaşımın temeli sevgi ve saygıdır. Bu çerçevede mutluluk, barış hedeflenerek yaklaşımlar planlanır. Zorlama kabul edilemez, eğitim, öğretim esastır.

Doğru sevgi doğurur ve sevgi de üretkendir. Yalan nefret oluşturur ve nefret kendi kendini bitirir. Çürük elma ile yenilebilir elma yan yana getirilemez. İyilik ve güzellik uğraşısı içinde olan kişi, doğruları hedeflerken yanlış veya hataya düşebilir. Ancak amacı zarar oluşturmak olmadığı için, gerekli yaklaşımlarla hemen geri döner ve zararın neresinden dönülürse kardır yaklaşımı içine girer. Pişmanlık duyarak bir daha yapmamak ister.

Çarpık, kötü ve zararlı bir şeyi yapmak başarı değildir. Doğruları yapmak, mutlaka bu konuda başarılı ve mutlu olacağınız anlamına gelmez. Size en büyük katkısı kendinizin doğruların tarafında ve hak, hukuk, adalet, bilim gibi yüce tanımlamaları kapsayan bir cephede olmanız olacaktır. Makam, para sağlaması amacıyla yapılan girişimler, zaten doğru yolda olmadığınızın belirtileri de olabilir.

Temelde bireyin mutluluğu önde gelir. Etik yaklaşımlar belirli bir hoşnutluk boyutu oluşturulması durumunda en etkindirler. Amaç bu boyutu yakalamaktır.

Her birey farklıdır ve her biri de insan bireyi, kişiliği taşımalıdır. Hiçbir kimse, hiçbir kimsenin yerini alamaz. Bireyler birbirlerini savunsalar bile, gerçekte kendi fikirlerini savunmaktadırlar. Bu açıdan yanlışın, hatanın ve kusurun savunması olamaz. Doğru, iyilik, güzellik kısaca etiğin ve estetiğin savunması değil, eylemi, mücadelesi yapılır.

Doğrulardan karışıklık veya anarşi gelişmez, sadece çeşitlilik oluşur. Doğruların çok olması kargaşa ortamının oluşmasına neden olamaz. Sadece farklı yaklaşımlarla farklı sentezlerin oluşması ve doğrusal çeşitlilik yaratacaktır. Birçok elma olması tek tip olmasından elbet daha iyidir.

Davranışlarda bütünlük esastır. Yarım davranış tam olamaz. Toplumda adaleti sunanların temelde diğer anlamlarda da etik olması gerekir.

Güneş çıktıktan sonra, yıldızlar görünmez olur. Gerçek ortaya çıktıktan sonra, birçok haksızlıklar, bir anda depremde kurulan binalar yıkılacaktır.

Mutluluğu, başkasına mutluluk yaratarak bulursunuz. Doğruluk ve etik temelinde hak çabasında olanların içlerinde buldukları ortamın ne kadar rahat, huzurlu ve mutlu olduğuna bakınız.

Düşüncesi bağımlı olan, özgür olamaz. Etiksel boyutta bireyin dogmasız, hür düşünce, hür fikirlerle donatılmış olması ve doğruluk ve iyi niyetli çabaları olması gerekir. Belirli bir görüşün adamı olanların etiksel zemine girmeleri beklenmemelidir.

Güzellik yüzde değil, içtedir. Güzel davranıp güzel düşünenlere sadece maddesel değil, toplumsal olarak ta güzellikler olacaktır. Hemen olmasa da bir süreçte olacaktır. Zaten, güzellikler veya menfaat elde edeceğim diye yapılan güzellikler, güzellik olarak yorumlamak ta net doğru olamaz.

Çürük meyvenin çürüğü azalmaz, giderek artar ve daha da yenilmez olur. Etik sistemden sapıp, zarar unsuru oluşturan ve açık, net hak yiyenlerin zaman içinde mutlaka hüsrana uğradıkları görülmektedir. İnsanlar aceleci olup, hemen ceza veya mükafatlandırma beklerler. Ancak sosyolojik olaylar 3 yıl ile 7 yıl arasında sonuçlanmaktadır.

Kendine saygısı olanın başkasına da saygısı vardır. İyilerin en güzel belirtileri insanlara ve insanların haklarına saygı göstermeleri, bunları da uygulamalarıdır. Bu yaklaşımı tüm benlikleri ile yaparlar. Esenlik içinde oldukları gibi, çevreye de esenlikler yayarlar.

Amaç, ne şartta olursa olsun hedefe ulaşmak değildir. Amaç, doğrusal yolla hedefe varmaktır. Etiksel zeminde olmayan, zarar ve kötülük üstünde olan ortamda bulunulması sakıncalıdır. Temizlenmek isteyenler buralardan uzaklaşmak zorundadırlar.

Doğrular, en az kötüler kadar cesur ve atak olmalıdırlar. Gerçeği gören ve bu konuda gerekli eğitsel yaklaşımları olanların, hala geçmişten geleceğe etiksel davranış içine girmeyip, yasaklanan, suç kabul edilen ve tüm etiksel değer yargılarını alt üst ederek eylemlerde bulunanlar ile onların teslim olmalarına kadar mücadele etmek gerekir. Zarar unsuru oluşturmamaları ve hatalarını kabul etmeseler bile tazminat ödemelerine kadar savaşmak gereklidir. Savaşma sadece güç kullanma ile değil, örnek davranış göstermekle ve haksızlığa karşı hakkı savunmak ile de olmaktadır.

Zorla güzellik olmaz. Tüm insanların inanarak yapacakları tek şey vardır, o da iyilik ve güzelliştir. Bunların etiksel çerçevede olması da esastır.

Zorla güzellik olmaz. İkna ile olabilir. Etik kurların kabulünde, baskı, zorlama ve tiksindirme yoktur. Doğru ve güzel olan sapıklık ve çirkinlikten net olarak ayrıldığı görülecektir. Bu konuda inanıp, akıl ve mantığına dayanarak eylemlerde bulunanlar, dayanakları çok güçlü olduğundan, gerçekten kopmaları söz konusu olamaz.

Zorla güzellik olmaz. Zorla, baskı ile veya kabul edilmeyen bir şeyi iyilik ve güzellik adına yapamazsınız. Zorla güzellik olmaz. Sadece bireyin aklı durumu bunun dışında ise kabul edilebilir. Anayasa'nın 14. maddesi de bu yetkiyi vermektedir. Bireyin vücudu dokunulmaz. Çocuklarda da velilerden izin alınmalıdır. Bu yetkiyi alabilmek için mutlaka baştan iletişim kurmak gerekir.

Zorla arzu yaratılamaz. İnsanların en fazla ilgisini çeken sağlık, cinsiyet ve polisiye olayları gündeme getirerek, bunları şantaj gibi kullanarak, insanları haksız yere bağımlı

kılarak ve istemesine sebep olarak, doğrular yapılamaz. Doğrular da temel olarak doğru metot olmalıdır.

Kötülükte önderlik olmaz. Doğruluğun önderi olan kişilerin ortak özellikleri, bilinçli ve inanarak eylemci olurlar, devamlı uğraşı içindedirler, sabırla devamlı eğitmeye çalışırlar, maddi ve manevi tüm imkanları kullanmaya çalışırlar ve hiçbir kimsenin kulu, kölesi olmazlar.

Gerçek ve Doğru İlişkisi

Doğrular teoridedir. Gerçekleştiğinde ise gerçek olur. Bu açıdan gerçekler, yapılanma, gelişim için dikkatlice incelenmeli, gerekiyorsa örnek alınmalıdır.

Gerçek doğruların ispat edilmişidir. Her doğru gerçek olamaz. Doğrular ispatlandığında gerçek olmaktadır. Bu durumda artık bir örnek, bir eğitsel olgu olmaktadır. Çünkü gelecek bir bilinmeyendir. İnsanların doğrularının ne olacağı yine kesinleşinceye kadar gerçek olmayacaktır. Bu bakımdan sosyolojik analizler de hava tahmin raporları gibi, doğru verilerin mantıksal veya istatistik yorumlanması ile ileriye yönelik analizler yapabilmektedirler. Tahminler kesinleştikten sonra gerçek olmaktadır. Seçimlerde **Olay oluşuktan sonra, sadece örnek olabilir.** yüzlerce analiz yapılmaktadır. Tahmini tutanların, kısaca gerçekleşenlerin adı duyulmaktadır.

Gerçek, sadece bir emsaldir, size yardımcıdır.

Doğru bilimsel olarak ispat edildiğinde gerçek olur. Gerçek, kesin bilgiye, veriye dayalı doğrudur. Hayal unsuruna dayanmak zaten kesinlik kazandırmaz.

Bilime karşı çıkmak değil, bilimi kullanmaya çalışmalıyız. Teknolojinin temeli de budur. Bilimde bizlerin yaptığı bunları anlayabilir şekle sokmak ve bunları teknolojik olarak kullanabilir yola getirmektir. Dönen tekerlek ile biz yer çekimini ortadan kaldırmamaktayız, sadece sürtünme gücünü azaltmaya çalışmaktayız. Etiksel veya sosyolojik bilimsel yaklaşımlarda bunlar gibidir. Hiçbir kimse marifetliliğin kendisinde olduğunu sanmasın. Buluşlar bu gerçeği görme ve uygulanabilir şekle sokulmasıdır. Bu insanlık açısından çok önemlidir. Ancak bu kişilerde birer insan oldukları ve kutsal veya ruhsal sıfatlara sokulmaması gerekir. Toplumda yüceltilebilirler, ama tanrılaşdırılmazlar. Etik de boyutta önemli yer tutar.

Bilime karşı çıkmak değil, bilimi kullanmaya çalışmalıyız. Teknolojinin temeli de budur. Şüpheli olmak bilim adamının en önemli özelliğidir. Şüphelilik metotta değildir. Bilimi doğrular, kısaca etiksel olarak kullanan, yorumlayanlar, kısa alim olanlar, doğru ve gerçek sistematik üzerinde yürümenin ne kadar önemli olduğunun daha çok farkındadırlar. Her bilim adamı yaptıkları çalışmalarda şüpheli olmakta ve doğruları bağımsız gözle de irdeleyerek bulmaya çaba göstermektedirler. İstatistikte teori tersten kurulur. Arada fark ispat edilmediği durumda hipotez iptal edilir. Eğitimin ne kadar sabredici olduğunu da en iyi öğretmenler bilirler.

Gerçek öngörülen gibi gelişmeyebilir. Doğru veya yalan konusunda yemin etmek veya çok emin gibi davranmak hatalıdır. Gerçek farklı gelişebilir. Bu durumda yapılan yemin ne duruma gelecektir?

Planlanan bir işin planlandığı şekilde gerçekleşmemesi biyolojik bilimlerin özellikleri içindedir. Her bir tedavinin %100 başarılı olması beklenmez. Bu açıdan sağlıkta verilecek garanti veya teminatların geçerliliği tartışmalıdır.

Bu açılardan dikkate alındığında, sağlıkta temin edilmesi gereken şeyin, hekimin hastasını devamlı izleyerek, gelişecek durumlara göre gerekli tedavide düzenlemeler yaparak gerekeni yapmasının beklenmesidir. Bu gerekenler bilgi, tecrübe ve ilgi ile sağlanabilir. Tüm bunların temelinde belirli bir güvenin oluşması gereklidir. Hasta bilgilendirme ve onay bu güvenin oluşmasında önemli bir rolü vardır. Ancak bilgilendirme veya onay formları belirli bir teminat verecek yaklaşımda ise, güveni zedeleyici unsur olarak ortaya çıkabilecektir.

Bilgiler

- ✓ Doğrusal gerekçelendirme olmaz ise, gerçeklendirme, bireyin sadece kendisini rahatlatacaktır.
- ✓ Her zalim, yaptığı işin doğru olduğu konusunda kendine göre bir gerekçelendirme yapar. Ama sadece kendisini ve dalkavuklarını kandırabilir.
- ✓ Terbiye ediyorum diye oğlunu döven bir babanın gerekçesi hiçbir zaman kabul edilmemiştir.
- ✓ Dayak cennetten çıkmadır şeklindeki gerekçeler, zalimlerin uydurduğu gerekçelerdir.
- ✓ Kötülerde kendilerine göre gerekçelendirme yaparlar.

GEREKÇELENİRME (Doğruların anlaşılması için uygulamada netlik kazandırma, METAETİK)

NEDEN, NİÇİN, NASIL soruları, felsefenin temel yaklaşımıdır. Bir yaklaşımın doğru veya yanlış olduğu gerekçesine göre değerlendirilebilir. Bir ilaç hasta olmayana verilmiş ise, doğru değildir. Hasta sanılıp, hasta olmayana verilmiş ise, doğrudur.

Yanlış nerede olursa olsun yanlıştır.

Ayrıca gerekçelendirmenin etiksel olması şarttır. Bana göre, benim istediğime göre, şeklindeki durumlar sadece kendinizin istedikleri için geçerli olabilir. Başkalarını kapsamayı kabul edilemez. Aşağıdakileri doğru kabul etmek olanaklı değildir.

Güzel ve çirkinin ayırımını da estetik bilim dalı yapar. Estetik olmayan, iğrenç olanı kabul edemeyiz.

Bireyin izni ve en azından bilgisi olmadan gizli gizli yapılanı haklı göremeyiz. Kişiyeye faydalı olacak olursa açıklama yap. Açıklamalarda, 'dayak cennetten çıkmadır' gibi yaklaşımı elbette kabul ettiremezsiniz.

Kendinizin veya başkasının haklarını yok saymak veya tersini yapmayı, Gerekçe göstermeden herhangi bir dogmayı (kuralı) geçerli kılmayı

Bir şeyi yüceleştirerek, dokunulmaz boyuta getirip, inanış boyutuna sokup, kutsal yaklaşımı ile tanımlamayı ve

Hakkında bilmediğiniz bir konuda alim kesilmeyi kabul ettirmeye çalışmanız sizin toplumdaki yerinizden edecektir.

Bir tanımlamayı yapabilmek için öncelikle o konuda eğitim almak gerekir. Ancak, alınacak eğitim, mevcutların kopyası niteliğinde ise, yeni hiçbir şeyin gelişmesi mümkün olamaz. Bu açıdan her olgu ayrı olarak ele alınmalıdır. Bilimin aralandığı kapıda, doğru adam, doğru yerde ve doğru zamanda bulunursa netice alınmaktadır. Newton'un elmayı düşünce yer çekimi bulması belirtilebilir. İnsanlar genellikle bilmediklerini bilir boyutuna getirerek, olguları dokunulmaz kılarak, kişisel verileri gerekçe yerine sayarak, doğrusal boyutta olmayana kabul ederek, zorlama ile bir yere varacaklarını sanırlar ve bu gerekçeleri onları çıkmaz döngüye sokar.

Bir iş olumlu boyutta yapılmalıdır. Görev yapma gerekçesi ile kötülük, zorlama yapılamaz.

İsteyerek, zevkle yapılan işin getirisi yüksek olur. Yaşamı zorla ve güçle doğruluk sağlamak değil, etik yaklaşımları yaşamsal süreçte rahatça, zorlamadan, incitmeden uygulayanlara, olayları ve sorunları hünerce çözmek, bir sonuca eğiterek, eğitilerek, katkı alarak ve katkı sağlayarak, coşkuyla ve bu coşkuyu paylaşarak yapmak, oluşturmak amaç olmalıdır.

Etkinlik bir iş sırasında belirginleşir. Tüm doğruluk, etik veya ters durum ortada bir oluşum olduğunda devreye girer. Araba, yol olmadığı ortamda trafik diye bir şey de olamaz. Bir durum ve süreç içinde etik ortaya çıkar. Helsinki Deklarasyonu uyulmak için oluşturulmuştur. Bir eylemde yol göstericidir. Harita yolda giderken faydalıdır. Bu açıdan işte doğruluklar oluşur ve belirgin olur.

Etik değerler bir plan, bir lambadır. Yolu siz kendiniz yürüyeceksiniz. Yola çıkarken elinizde haritanın olması ve sizin harita değerlendirmeyi bilmeniz hedefe ulaşmanızda kolaylık yanında etkinlikte sağlayacaktır. Bu açıdan etik prensiplerin izlenmesi ile de aynı neticelere varılacaktır.

Makamlar ve sıfatlar bizi oluşturan değil, bizlerin oluşturduğu yerlerdir. Her bir eylem gerçekte benliğin ölçmesi ve dirilmesidir. Kısaca bizi biz yapan bu davranışların bütünüdür. Bunların doğrusal boyutta olması bizi yüceltir. Makamlar, sıfatlar gibi unsurların temelde yeri yoktur.

Her bir bireyin kararı kendine özgü olmalıdır. Toplu kararlar bireysel özelliğini yitirir ve sorumluluk kapsamından çıkar. Bir konuda net ayırt etmek ve konu hakkında hüküm vermek kolay değildir. Bu açıdan bireylerin her biri ayrı ayrı düşünerek, ortak sorumluluk almaları gerekir. Tümünden değil, tek tek sorumluluk düşer. Çözüm üretmekte kolay olmadığı gibi, uygulayıcı ile birlikte verilmesi gereken bir karardır. Sizin kararınız en iyisi olabilir ama uygulanabilecek türden olmayabilir.

Her bir insan verdiği karar ile kendisi bizzat sorumlu olmalıdır. Toplu verilen karara uymak veya başkasının dediğini yapmak, bir bakıma kolayca kaçarak, sorumluluk veya cezadan kaçmayı amaçlayabilir. Ancak, her davranışın bireyi sorumlu tutacağı unutulmamalıdır. Hatalı karara uymanın zorlaması olamaz. Muhalefet etmek, şerh koymak zorunluluğunu taşır.

Akıl zorda iken değil, rahatta ve sorunsuz iken başta olmalıdır. İnsanların darda olduğu durumda yakınmaları ile rahat bir durumdaki arzu ve istekleri farklıdır. Etiksel olarak zarar unsuru olduğunda değil, olayın en başında danışmanlık sürecinde doğruların araştırılarak sorgulanması daha doğrudur. Düşünce boyutu salim kafada daha rahat çalışıp, daha geniş düşünerek sonuca varabilecektir.

Temelde arzu edilen hastalandıktan sonra tedavi olmak değil, hastalanmayı önlemektir. Aşı bunun en başarılı örneğidir. Ayrıca kanalizasyon yaparak bulaşıcı hastalıkları ortadan kaldıracaktır.

Aynı durum düşüncede, fikrîsel yapılarda da geçerlidir. Aç, zorda ve sıkıntıda olan kişilerin sağlıklı düşünme boyutunda olabileceği düşünülmemelidir. Varacakları kararlarda da doğruyu yakalayabilirler.

Yanlış gerekçelendirme ile düzeltemezsiniz. Birçok davranışın doğru olduğunu kanıtlama gereksini duyulur. Bu bakımdan büyüklerin yaptıkları sanki mutlak doğru olmuş gibi örnek gösterilir. Yanlış yaklaşımı kim yaparsa yapsın yanlıştır.

Zarar oluşturmak için öne sürdüğünüz gerekçe, sizin değil, hakim olmalıdır. Cezalandırma hakim işidir. Başkalarına kötülükleri dokunanlar veya yanlış yapanlar, bir kule gibi kendilerini soyutlamakta ve çeşitli gerekçelerle kendilerini haklı durumu sokmaya çalışmaktadırlar. Bu gerekçelere kendilerinin de inanıp inanmaması önemli bile değildir. Nefret ve tiksinti kendilerini zaten toplumda izole etmektedir.

Sorgular

- ? Zarar nedir?
- ? Kime göre bazı eylemler fayda, diğerine göre zarardır?
- ? Mukabil hareket temel bireysel savunma işlemidir. Zamanımızda göse göz, dişe diş neden onaylanmamaktadır?
- ? Eski dönemde sihirbaz doktorların, yaptığı medikal hatayı canlarıyla ödediklerini incelediniz mi?
- ? Hamurabi kanunlarında yarayı deşen kişi eğer hastanın ölümüne sebep oluyorsa, eli kesildiğine dikkat ettiniz mi?

İKİLEM

Alternatifsiz bir yaşam oluşmamıştır ve beklenemez.

Bir insanın en önemli sınavı ikilemdir. Önüne çıkan birden fazla seçenek ile ortada kalmasıdır. Sınavlarda rasgele şansını ortadan kaldırmak için 4'lü ve 5'li seçenekler sunulmaktadır. Hatalı seçim anlaşıldığında, olgu geriye dönük işletilemeyeceğine göre, olay

eğitsel boyuta alınmalıdır. Hatada ısrar, insanları yanlış yola sevk eden en önemli unsurdur.

İkilem, zıtlıklar yaratıcı olması yanında sistemin yokluğuna neden olabilirler. Doğruların düşmanı yanlışlık değildir. Doğrunun düşmanı yine doğrudur. İkilem içinde olunması ile, hangisi daha doğrudur, hangisi en iyisidir, hangisi mükemmeldir ikilemi olayı tersine çevirmektedir. Gurur ve kibirle, benimki doğrudur yaklaşımı yokluğa götürecektir. Olayı, gerekçeleri doğru olan şeylerin tümü doğrudur etiksel yapılanmayı düzene koyacaktır. Plan ve program, standartlara göre yorum olayı çıkmaz hale sokar. Her olay özgündür ve yaklaşımlar da özgün olabilir.

Doğruların olması durumlarında bile bireysel sınav vardır. Sınav sorularında birbiri ile alakalı olmayan cevaplar yazılmaz. Fizik sorusunda kimya cevabı konulmaz. Bu açıdan insanların doğruları yapması sırasında oluşan ayırımda veya eylemde farklılıklar sınava götürür. Benzer olanın yapacağı karşı koyma çok daha acımasızdır. Bir insana en büyük kötülüğü kendisi yapar. Sonra en yakını yapabilir. İnsanı en fazla yanıltan en fazla bildiği konulardır. Doğruları seçmek o kadar kolay olmayabilir.

İlk planda doğru olduğu sanılan şey, sonra zararlı olabilir. Bu durumda hemen düzeltilmeli ve ibret alınarak, eğitsel açıdan tekrarlanmamalıdır. Bir yanlış tekrarlayan kişinin en azından aklından şüphe edilir.

Şüphe, ikilem aksiyonunun en büyük kısır döngüsüdür. Doğruyu yakalayacağım diye uzun süre şüphecilik krizine girerseniz, doğru elinizden kaçabilir. Her bir işlevin gerçekleşme süreci vardır. Sakınmak, korunmak, zarar oluşturmamak için yapmamak bu kapsam dışındadır.

Doğru veya yanlış olma konusunda şüphe kişinin lehine olumlu yorumlanır. Tartışmalı olan durumlarda kesin yargıya varılmaz. Şüphe sanığın lehine yorumlanır. Bireyin hakkı önceliklidir. Bazı konular doğru veya yanlış yapılması konusunda ortada olması söz konusudur. Birçok yerde girilmez, yasak diye nitelendirilen yazıların, temelde yanlış olmadığı, sadece oradaki bireyler tarafından yasak kapsamına alındığı görülmektedir. Genellikle yasak olan bir şeyin yapılmasında suç unsuru, kusur kapsamında da olsa, oluşmaktadır. Suç ve ceza kapsamına alamadıklarınız ve yasak olarak tanımlananların kötü, yanlış denilmesi tartışmalıdır.

Abartıda gerçek boyutu bilemezsiniz. Doğru işler yapılmış olsa bile bu işleri abartarak, büyüklük taslayıp toplumda farklı konuma gelmek isteyenlerin, alçaltıldığı görülmektedir. Birçok kişinin derneklere yaptığı az bir katkının büyütülerek katkısından daha fazla plaket ile onurlandırılması kabul edilemez yaklaşımdır. Hayal daima gerçeğin önünde veya gerisindedir. Bilinmeyen ölçü ile terzilik yapılamaz.

Büyüklük hatayı kabul etme ile başlar. Gerçek ortaya çıktığında yalanınızı savunmanın anlamı yoktur. Büyüklük göstererek hatayı kabul etmek gerekir. Ancak bunu yapmak yüce duygular gerektirir.

Korkunun ecele faydası yoktur. Korkmak tüm yaşamsal boyutta gerekli bir şeydir. Hepimiz kokarız ve korkmalıyız. Ancak doğruları yaparken korkarak vazgeçmek veya zarar oluşumuna korku nedeniyle sebep olmak kabul edilemez. İnsanların yüce duygularının korkuları yenmesi gerekir. Doğrular mutlak en az kötüler kadar cesaret göstermelidirler.

Varlık ile yokluk hiçbir zaman eşit kabul edilemez. Etiksel davranış içinde olanla olmayanın toplumdaki değeri hiçbir şekilde eşit olmamıştır ve olamaz.

İnsanların önüne devamlı en azından ikilemler çıkacaktır. Seçtiğiniz yol yanlış olabilir. Hatadan dönmek erdemliktir. Kuşku ise, size hiçbir kapıyı açtırmaz. İnsanların bu etiksel yol üzerine çıkacak ve onları bu etkileşimden çıkararak olanlarda yine insanlar olacaktır. Başa gelen olaylar, sıkıntılar değil, insanların doğrular üzerine yaratacağı en azından kuşku ile hatalı ve hatta yanlış yola girilecektir. Hata yapmaktan korkmamalı, hatada ısrardan korkmalıdır. Bu nedenle kuşku kabul edilebilir bir davranış olamaz.

Olumludan olumsuzu kadar tüm davranışları benliğinde bulunduran ve bütünleştiren canlı, insandır. İnsanların temel olarak insan yapan özellikleri insanlık sıfatlarıdır. Akıl, düşüncesi, davranışlarının tümü bunlara uyum ile geçerlidir. Hakların özüne de insan hakları denilmektedir. Ancak gurura ve kibir içine giren ve bu yaklaşıma düşen kişi insanlıktan uzaklaşmaktadır. İnsanlığa eğilip saygı gösterilebilir, ama gurur ve kibir içinde insanlık ötesine geçene gösterilemez.

Devamlı ikilem yaratarak, olayları farklı göstererek bir sonuca varmak mümkün değildir. İki yüzlülerin tanımlaması önceden belirgin değildir. Ancak bu yapıda olanların birliktelikleri fazladır. Kötülüğü yapmanın ötesinde yapılması için emirler ve yaptırımlar oluştururlar, etiksel yaklaşımları engellemeye çalışırlar ve ekonomik açıdan güzelliklere neden olabileceği için kendi araları dışındaki iletişim ve etkileşimlere de karşı çıkarlar. Tüm bu karşı çıkmaları sanki iyilik ve güzellik içindir. İnsanları tereddüde ve açmaza sokmaya çalışırlar. Gerçekte kendileri de açmazdadır.

İyilerde kandırılabilirler ve yanlış yola sokulabilirler. Ancak, zararda ısrar doğruluğun özelliği olamaz. İyilerin genellikle haksız ve zarar veren bir yaklaşımlarda bulunmaları, haksızlıkların farklı şekilde gösterilerek, bir bakıma kanmaları sonucunda oluşmaktadır. Burada da ikilik yaratılarak doğrular karıştırılmaya çalışılmaktadır. Hatayı bilerek ve ısrarla yapıp, cürüm işleyen ile, hatayı bilmeden ve elinde olmadan yapan kişi mahkemelerde de bir tutulamaz.

Doğrudan sapma, zarar oluşturmasa bile, çekince yaratmalıdır. Doğru söz söylemeyen kişinin durumu, yalan söyleyene benzer. Bu kişilerden de en azından çekinmek gerekmektedir.

Zıtlıklar, birbirlerini belirginleştirirler. Doğruları tanımlayan yanlışlar, yanlışları çevreleyenlerde doğrudur. Bu birbiri içinde beyaz zeminde yazının belirgin olması için siyahın kullanılması, siyah zeminde de beyazın kullanılması gibi, tüm bu zıtlıklar birer

mucize gibidirler. Beyaz varsa, siyahta olmalıdır. Doğrular varsa yanlışlarda olmalıdır. Önemli olan yanlışta ısrar ve devamlılık olmamasıdır.

Siyah rengin içinde beyaz kaybolur. Beyaz ancak farklı kontrast yaratmanız ile belli olabilir. Kötülük ve çirkinlik yaratan ve bunu kişilikleri ile bütünleştirenlerin, kişilerine iyilik ve doğru yaklaşamaz.

Hiçbir şey hatasız ve kutsal olamaz. Hiçbir kişi hatasız olamaz. Hiçbir şey kutsal olamaz. Her şey hataları ve doğruları ile kabul edilmelidir. Hiçbir şey ilahlaştırılmaz.

Hata ve zarar güzel görünebilir. Kazadan sonra ise farklı düşünmemek imkansızdır. Hata ve zarar size daha güzelmiş gibi görünebilir. Etik ile estetik farklı felsefi konulardır. Birbirlerine destek olurlar, ancak, farklı metot ve yaklaşımları vardır. Ortaya konulan ürünlerden bu farklılık daha net belirlemektedir. İyiliğe ve barışa yönelik işler yapanların işleri kaba bile olsa sonuçları güzel görünecektir. Alavere, dalavere gibi yöntemlerle doğruluğa ulaşamaz. Tuzak kurmak ile barış oluşamaz. Kurulan tuzaklara, birçok kez, tuzağı kuranların düştüğü de görülmektedir.

Kişilerin istemediğiniz bir durum sizin lehinize olabilir. Düşünmeden karar vermeyiniz. Düşünmeden karar vermeyiniz. Doğruluğun ve iyiliğin yapılması hatta yaptırılması için kesin kuramsal olunmalıdır. Hatalar konusunda ise reaksiyonel değil, karşıdakini önce anlayarak, gerekçesine bakarak, zararın giderilmesi veya olayın telafi edilmesi boyutunu öne getirerek, sabırla ve etkin bir çaba harcamak gerekir. Bu yaklaşımın hiç kolay olmadığı, zorlu ama önemli olduğu unutulmamalıdır.

Doğruların oluşmasında hatalarında, yanlışlarında katkısı vardır. Gizlenen şeylerin doğruların ortaya çıkması ile örtülmeye devam ettirilmesi kadar anlamsızlık olamaz. Yapılan yanlışlardan ders alınması ile doğruların pekiştiği bir gerçektir. Tıpta bir gıdanın alerjik reaksiyon yaptığıının en belirgin ispatı, o maddeyi kesince iyileşmesi, verince semptomların ortaya çıkmasıdır. Bir hata veya yanlışlık, bilerek ve istenerek yapılmayacağına göre, elde edilen başarısızlıklarla ve bunların nedenlerinin araştırılması ile, daha doğru sonuçlara ulaşılabilir. Bir hastalıkta tedavi ettiklerinizden daha çok, tedavi edemedikleriniz size katkı sağlayacaktır.

Çirkin olanların güzel görünmesi doğaldır. Çirkinlikler süslü ve cazip görülmediğinde zaten seçilmezler. Bu açıdan hata, zararda menfaat ötesi bir çekiciliğin olduğu da unutulmamalıdır. Aklın ve mantığın, isteğin önüne geçmesi bu nedenle gerekir. Yemekler nefis görünebilir. Ama sindirime geçildiğinde bozuk gıda ishal yapar ve insanı kıvrım kıvrım kıvrandırır. Ayrıca bol baklava yiyen bir diyabetlinin nasıl komaya girdiği unutulmamalıdır. Etkin ve kararında olanla, doğrusal boyuttan çıkan besin bile olsa fark edecektir.

Yanlış ve yalan gerekçeler, bir noktadan sonra doğruları doğrular nitelik taşır. Doğrular korkmadan yalan söyleyenlerden kanıt isteyebilirler. Çünkü gerekçeler ve iddiaların saçma, hayal olması yanında kendi kendilerini de çürütecek, doğruların tezlerini onlarda güçlendireceklerdir.

Kötülük ile bulaşmış iyilik zararlı olabilir. Doğruların en büyük düşmanı doğru gibi görünüp temeli içinde barındıranlardır. Bu açıdan karşıda olmayan bir şeyin savunması da olamaz. Kum karışmış balı nasıl ayırabilir yenilir hale getirebilirsiniz. Eğer yapılamaz ise atılacaktır.

Bilgiler

- ✓ Siyah ve beyazı kucaklayan gri tonlardır.
- ✓ İyi ve kötüyü dengeleyen sevgi ve saygıdır.
- ✓ Ters etkileşimler dengede olduğu sürece yaşamı oluşturmaktadır.
- ✓ Denge her zaman kurulamayabilir. Sendeleme düşme anlamında değildir.
- ✓ Fazla sevgi dengesizdir. Bireyi bağımlı kılmaktadır.
- ✓ İnsanın kendisini sevmesi olmadan başkasını sevmez. Kendini sevmesi demek, sadece kendisine yönelmek değildir. Başkasına yönelebilmek için, bir basamaktır.

yönelebilmek için, bir basamaktır.

DENGE

Dünya evrende nasıl asılı durmaktadır? Cevap; denge.

Doğrular ve yanlışlar arasında bir denge vardır. Bu dengenin temeli, zarar unsuru oluşturmamaktır. Doğrusal düşünme boyutu ve doğrusal önerme bile tartıda olumlu yanın başlangıcıdır. Olumlu aksiyon en uç taraftır. Olumsuzun başlangıcı bireyin rızasını almama ile başlar.

Fayda ve zararda denge. Bazı anneler faydalı olduğu gerekçesi ile ileri derecede çocuklarını besleyip şişmanlatırlar. Bazıları da zararlı olacağı kuşkusu ile sokağa çıkarmazlar ve bağımlı bir çocuk yetiştirirler. Fayda ve zarar unsuru ileri düzeyde korku boyutuna çıkarılacak olursa, ters etkileri gözlenmektedir. Bu açıdan faydalı, faydalı gerekçesi ile fayda zarara dönüşebilmektedir. Zararlı gerekçesi ile de zarardan kaçmak zararlı olmaktadır. Tüm yaklaşımlarda belirli bir dengenin olması gereklidir.

Korku korkanlar için geçerlidir. Korkanların korkularını geçerli kılacak kendilerince olumsuzluklar vardır. Etiksel kuralları hiçe sayarak, bunların sanki başkalarının uyması gerektiği gibi düşünenler, kendileri hasta konuma düştüklerinde paniğe kapılmaları kaçınılmazdır. Daha önce duydukları tiksinti, hatta nefret birden korkuya bürünecektir. Çünkü başkası da onun yaptıklarını kendisine yaparsa, ne olacaktır?

Doğrulara az veya çok önemli değilken, zararlarda az veya çok, ceza boyutunu da etkileyeceği için önemlidir. Zarar unsurunda; elde olmayan nedenlerden olması, bilmeden, tedbirsizlik, tecrübesizlik, kasıt, bilerek menfaat amacıyla olmasına göre ceza boyuta değişmektedir. Doğrular en

azından, en çoğuna, en küçüğünden en büyüne kadar boyut, mekan ve zaman sürecine bakmadan olmalıdır.

Doğruların küçüğü, büyüğü olmaz. Doğrular en azından en çoğuna, en küçüğünden en büyüne kadar boyut, mekan ve zaman sürecine bakmadan olmalıdır.

Sınırsız, kenarsız bir şey, suyun kabından taşması gibi, her şeyi kaplar ve faydadan çok zararlı olabilir. Her bir şeyin sınırı vardır. Kişi kendisine kolay gelen, arzuladığı yöntemler üzerinde durmalıdır. Çok bal zararlıdır. Her insanın sevdiği de farklıdır. Hastalanma bile bu sürecin sınırlandırılmamasından kaynaklanabilir.

Sizin için ufak bir şey, başkası için hayati öneme sahip olabilir. Her bireyin yapmış olduğu bir doğru veya iyiliğin karşı taraftaki yansıması çok önemli boyutta olabilir. Soğuk bir günde ikram edilen çayın kıymeti büyüktür. Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı olduğu söylenir. Tüm bunlar, normal yapıdaki bireylere, ki çoğunluk böyledir, çok önemli etki yaparlar. Zalimlere, hatada ısrar edenler temel alınarak yapılan doğruların çöpe gittiği veya gideceği sanılmamalıdır. Zalimlere bile doğruluk ile karşılık vermek, onlara en ağır ceza vermek demektir. Temelde insanların doğru, etik yaklaşımlar içinde olmaları, bunu yaşamsal, davranış boyutunda bulundurmaları da esastır. Doğruluklar gösteren, etik davranan kişi, çevresinden de aynı karşılığı bekleyeceğini utmayınız.

Hoşlandığınız yemeği yemek tatlı gelir. Tiksindiğiniz kurbağa bacağı sizi kusturabilir. Doğruları tanımladıktan sonra yapmak sanıldığı gibi kolay değildir. Sigaranın zararını bildikten sonra bırakmak kolay değildir. Bu açıdan size göre doğru olanları yapmak kolay ve güzel iken, hatalı yaklaşımı benimsemiş olanlar için yapmak en azından tiksindiricidir. Yapmak hoşuna gitmeyecektir.

Güzel davrananların, ödüllendirilmesi teşvik niteliğinde olmalıdır. (Ödül ve cezada denge, adalet) Güzel düşünüp, güzel davranmanın ödüllendirilmesi gibi, kötü yapılanların cezalandırılması gerekir. Ortada olmayan bir durum için ödül veya ceza verilemez. Ceza Doğu dillerinde ödül anlamını da kapsamaktadır. Ülkemizde ise sadece kötü olanlara verilen veya yapılan yaklaşım anlamında anlaşılmaktadır. Bir yapılan işin bedeli, karşılığıdır. Kısaca bir değerlendirmedir. Eylemin bir derecelendirilmesidir. Olumlu veya olumsuz anlamda verilir. Ortada eylem olmadan bir değerlendirme yapılamaz. Yapıldığı taktirde bireyin yapısal veya ailesel faktörleri gibi olmaması gereken şeyler için verilmektedir. Bir ödül falancanın kızı (Kralın kızı gibi) olması nedeniyle verilemez. Bu durumda ödül niteliğini taşımaz ve bu kavramları dejenere edip bozar. Sınav notu yapılan sınava göre verilir. Peşin kalma veya geçme kabul edilemez.

Üretmeyen de üretileni tüketmek zorundadır. (eksi denge) İnanıp hayırlı işler üretmedikten başka, topluma yük olunmadığı duygusundan kurtulmak zordur.

Doğrusal denge, bir terazi gibidir. Azı veya çoğu değil, kararınca olması gerekir. Etik yaklaşımlar bir denge noktasıdır. Terazinin bu noktadan her iki tarafa doğru sarkması hatalı tutumları gösterir. Gerçekte bir doğrusal denge vardır.

Davul dengi dengine vurur. Doğrular doğruları komşu eder. Kötüler de kötülerle birlikte yatıp kalkarlar. Zalimlerle bir arada bile bulunmamalıdır.

Küçük kötülükler büyük kötülükleri getirirler. Başımıza gelen olayların temelinde daha önce yaptığımız ve doğru olmayan işlerin olduğunu görmekteyiz. Ancak her doğru olmayanın başımıza dert olduğu da söylenemez. Nasılsa dert açmıyor diye küçümsemek, büyük belaların gelmesine sebep olabilir.

Doğruların doğruluktan taviz vermesi yanlışların büyüme ve gelişmesine sebep olacaktır. Doğruların gevşemesi, doğruluktan taviz vermesi, doğruların yapacağı en büyük hata ve yanlıştır. Doğrulardan sapma veya hatalarla anlaşma kabul edilemez.

Abartı doğruları bozabilir. İnsanlar doğruları da fazla abartmamalıdır. Haksız sevinç, şımarıklık boyutuna gelen övünme, kasılma, erkek hindi gibi kabarma, doğruları yanlış davranış ile bozulmasına sebep olurlar.

Kokutarak değil, severek öğrenim olabilir. Doğru yolda olmayan, etiksel açıdan hatalı olanların korkutulması veya korkutulmaması sonucu etkileyen bir durum olmaz. Çünkü korkutmak etiksel değildir. Sadece yapılamayacağını ve yapılırsa zarar oluşabileceği belirtilir. Zarar oluştuğunda siz sadece suç duyurusunda bulunabilirsiniz. İşlemleri amir veya hukuk sistematığı yapar.

Öğrenimde etkinliğin artırılması için başlıca olumlu ve olumsuz yaklaşım metotları kullanılabilir. Dayak dahil, birçok cezalandırmaların etkin olduğu sanılmış ise de, bunların etkisinin kısa olması ve nefret duygusu oluşturarak ters etkileşim içine girdiğinden zamanımızda öğretim metotları içinden çıkarılmıştır. Olumlu etkileşimler içinde, saygı ve sevgi boyutuna çıkabilenler tercih edilmektedir.

Bu açıdan etiksel yaklaşımlarda, korkutma ile bir sonuç elde edilemez. Metot yanlıştır. Yanlış metotla doğru bulunamaz ve doğru iş yaptırılamaz.

Çocuğumuzun söyledikleri doğru ve gerçek olsa bile, çocuk olduğu için peşin yargı ile dinlemediğimiz ve görüşlerini kabul etmediğimiz olmaktadır. Bir toplumda doğruları söyleyenin dokuz köyden kovulması gibi, kişiler kendilerinin düşünce boyutu dahil, tüm yaklaşımlarına ters gelen bir doğruyu, gerçek olsa bile kabul etmek istemezler. Bu açıdan doğruların gizlenmesi, örtülmesi veya değiştirilmesi mümkün olmadığı durumlarda da doğruları çıkarır veya kovarlar. Bu en tarihte gözlenen güçlü savunma mekanizmasıdır. Ancak, içlerinde kalan, ben neden yaptım diye benliği bitiren kurt bu işi tersine çevirmektedir. İsa peygamberde olduğu gibi birçok örnek gözlenmiştir.

İnsan her türlü oluşumu benliğinde bulunduran yaratıktır. İyiliği, kötülüğü, doğruyu, yanlış, çirkinliği ve güzelliği farklı yerde aramayın. Tümü kendinizde vardır.

Doğru ve Yanlışlar Çeşitlidir. Ayrıca fazlalık ve eksiklikleri de vardır. Bir olayın sadece tek bir sefer olup geçtiği, bir adımın sadece tek sefer olduğu unutulmamalıdır. Diğer adımlar ötekilerine benzese bile, aynı yere, aynı zamanda basmamaktadır. Bu açıdan doğrular ve yanlışlar kendine özgü ve çeşitlidir. Ateş düştüğü yeri yakar ve bireyin algılamasına göre farklılıklarda gösterir. Doğrular birden fazla olabilir. Nasrettin Hoca bir davada şikayet edene 'Haklısın' demiş. Karşı tarafı da dinledikten sonra ona da 'Haklısın' diye kanaat bildirmiş. Bunları dinleyen kişi 'Hoca nasıl ikisi de haklı olabilirler' diye sorgusu üzerine, Hoca ona dönerek 'Sende haklısın' demiş.

Yukarıda özetlendiği gibi, bir konuda birden fazla doğru olabilir. Ancak tercih gerçekte olmalıdır. Sorun gerçeği tanımlamaktadır.

Ben kimim?

Tüm filozoflar insanlık, yaratılış ve inanışlar konularında temel olmak üzere düşünce geliştirmektedirler. Ancak hangisi doğru denildiğinde tümünün de doğru olduğunu belirtmek gerekir. Filozoflar bir düşünce geliştirirler. Bu zaman içinde yanlış olarak yorumlanabilir. Ancak o dönem olarak ele alındığında, zarar ve hata oluşmadığında (hakları zedelediği sürece) doğru kabul edilmelidir. Ancak doğruların ispatı ile gerçek oluşur. Dünya düzdür demek, doğrudur. Bakışa göre göz aldanması bu yargıya vardır. Ancak gerçek değildir. Bu açıdan, filozofların bakışları zaman içinde gerçek boyutuna ulaşır. O dönem için doğru kabul edilmelidir. Freud zamanında sevgi gibi konuları irdelemeyecek çocukları gerçek olarak almakla hatalı yargıya varmıştır. Ancak düşünceleri o dönem için doğrudur.

Medeniyet bitmeyen bir bina inşaatıdır.

Görüşler kişileri ve içlerinde oldukları zaman dilimindeki sürece göre yorumlanmalıdır. Bitmeyen, insanlık boyunca sürececek bir binanın yapı taşlarını oluşturmaktadırlar. Daha sonradan temel taşı koyanlar, alt görüşleri irdeleyerek daha yukarı çıkmakta ve daha geniş düşünmektedirler. Aynısını kopya yapmak veya geride kalanı zamanımıza yansıtmak, bağnazlık, gericilik gibi tanımlansa bile, temel unsur o dönemin içinde olmak demektir. 1956 Chevrolet İmpala modeline İstanbul'da dolmuşlarda binmek gibi bir durumdur. Buradaki görüşlerin Milattan sonra 1300 yılları hatta milattan önceki yıllara dayandırıldığını unutmamak gerekir. Aristo'nun düşüncelerini kullanmak ile Aristo gibi düşünmek farklıdır. Temel felsefedeki yapıları kullanabiliriz. Ancak, aynı modeli almak geçerli olamaz.

İnsanların görüşlerini oluşturan çeşitli felsefi yaklaşımlar olabilir. Bunlara karşın her bir fikir de kendine göre yaklaşımlar olmalıdır.

Birey kendisine göre oluşturduğu doğru, eğer içinde menfaat var ise doğru olmadığı söylenemez. Yemek yemek bile kendimize bir menfaat temin etmektir. Buradaki sorun yemeğin sadece bize yönelik olması, birçok kişiyi aç bırakması veya yemeklerin ziyan olmasıdır.

Felsefe oluşturanlar, bir yaklaşımı yorumlamaları ile düşünce boyutu yakalamaya çalışmaktadırlar. Burada doğruyu ve gerçeği bulma mücadelesi olduğu görülmektedir. İmamı Gazali'nin felsefeyi reddetmesi onu temel felsefeci yapmaktadır. Dolayısıyla getirdiğiniz boyut ters olsa bile süregelenlerden farklı olması ile sizi toplumdan ayırmakta ve öznellik katmaktadır.

Bu açıdan doğruların saptanması yerine yanlışların belirlenmesi daha doğrudur. Doğru konusunda farklı düşünceler var ise, olay tersten bakılarak değerlendirilir. Yanlışlar grubuna girmeyen şey doğrudur prensibi işletilir.

Düşünüyorsam ben varım. Doğru veya yanlış tanımlaması, bireyin yaptığı şeylerin doğruluğu incelenmeden, gerekçelerine bakmadan söylenemez. Doğruların genel olarak çizilmesi uygulamada fazla önemli olmamaktadır. İyi ve güzel eylemlerde bulunun demek ile yapılan işin iyi ve güzel olup olmadığının irdelenmesi farklı konudur. Bu açıdan zamanımızda kuramsal yaklaşım genel olarak çizilmeli, standartlar oluşturulmalı, ancak uygulamada en azından zarar unsuru oluşmayan yaklaşımları doğru olarak kabul etmek gerekir. Trafikte gidiş sağ şerittendir. Ancak yol müsait ise arabayı sollamak için sol şeride geçebilirsiniz. Yaklaşımında belirli koşullarda sol şeritten geçilebileceği belirtilmektedir. Ancak, sol şerit uygun olması şartı vardır. Karşıdan araba gelirken sollanamaz. Gerekçeli olarak, genel kuralı zarar unsuru oluşturmadan bozmak, doğru yapmamak anlamında alınmaz.

Seçeneksiz doğru olmaz Doğrular birden fazla olacaktır ki, kişiler farklı seçeneklerle, farklı oluşumlarla yer yüzünde değişimi gerçekleştirebilsinler. Farklı imaj, farklı standartların oluşumu bu çerçeveden ele alınmalıdır. Tek tip bir standart yerine, gereksinimlerinde yönlendirmesi ile farklı standartlar oluşturulmalıdır. Farklılaşma olsun diye doğruların fazlalaştırılması anlamsızdır. Aklın yolu birdir yaklaşımı dikkate alındığında, belirli bir temelde, özellikle ekonomik boyutta akıl ile tek seçeneğe düşülmektedir. Ankara'ya en kısa ve en gidilebilir yol kavramı tek güzergahı gösterecektir.

Her arabanın tek direksiyon ve 4 lastiği vardır. Ancak yüzlerce model aktif yaşantımızda vardır ve yeni yeni araba modelleri de üretilecektir. Doğrular bizleri değişime ve gelişime zorlamaktadırlar.

Doğrular çok olduğu için, farklı yapmak zorunda bile olmayabilirsiniz. Kopya edebilirsiniz. Bu konuda farklı alanlarda yarışabilirsiniz. Hasta iletişimlerinde mutlaka standart olmak zorunda değilsiniz. Hatalı ve yanlış iletişim kurmadıktan sonra yaptıklarınız doğrudur.

Doğrulardan korkulmaz. Hata yapmaktan korkularak çekinilir. En iyisini, en doğrusunu yapmak istediğinizde hiçbir eyleme geçemeyebilirsiniz. Bu açıdan yapacağınız tercih sizin doğrularınızdır. Sizleri sembolize eder ve tanımlar. Yüzünüzün tüm insanlardan farklı olması gibi, sizin doğrularınızda farklı olabilir. Yapmaktan korkmayınız. Hastalarla iletişime geçiniz.

Seçim?

Doğruların hangisini seçmeli? İki istatistik bilim adamı İngiltere kıyılarında gezinirken, denizin cezir nedeniyle çekilmesi ile açıkta kalan deniz yıldızlarına bakmışlar ve içlerinden birisi yıldızları denize atmaya başlamış. Diğeri milyonlarca yıldız içinde denize atacakları onlarca yıldızın ne anlamı olacağını sormuş. Yıldızları denize atan, biraz sonra güneşin ortada kalanları öldüreceği, denize atılanların ise sağlıklı olacağını belirterek, ölenler içinde denize atılanların milyonda bir bile olmayabileceğini, ancak atılanlar için %100 yaşam anlamını ifade edeceğini belirtmiş. Dolayısıyla doğruların azı veya az etkili olanından çok doğru olmasının bile yeterli olacağı unutulmamalıdır. Hastalarla iletişimde az veya çok fayda sağlanmış olabilir. Ancak, iletişim kurulması veya kurulmaya çabalanması bile ilk aşamada yeterlidir. Hangisini seçerseniz seçin, doğrularda istatistiksel veri geçerli değildir ve olamaz. Akıl, mantık ile bilimsel metotlarla, zamanın ve durumun özelliğine göre seçilecek olanlar doğrusal boyutta olabilir. Farklı seçimler yanlış denilmez ama gerekçelendirmelerde ayrıcalıklar taşıyabilir.

Farklı yorum, gerçeğin sapması değildir. Etiksel metotlar her bir topluluk, her bir durum için, temeli aynı kalmak üzere farklı yorumlanabilir. Gerçeğin saptırılması anlamına gelmemektedir.

Zenginlik bir değer yaratmaktır. Değere sahip olmak değil, onu oluşturmaktır. En büyük zenginlik etiksel doğrultuda olmaktır. Parasal anlamda en zengin olan banka veznedarıdır. Banka sahibi de en üst katta çalışır ama paraya el süren ve kasanın yakınında veya içinde olan veznedardır. Temelde zenginlik varlık yaratma ve bu varlığı kullanabilmek olmalıdır. Arabası garajda olan kişi, bu zenginliği kullanmamaktadır. Etiksel boyutta olanların topluma yaptıkları katkı parasal değerlerin çok üstünde olduğu için, bunların zenginlikleri de mukayese edilmez boyuttadır.

Atalarımızın yaptıkları doğrular doğru, yanlışlarda yanlıştır. Etik yaklaşımlar konusunda tarihsel süreç içinde, insanlar birçok yaklaşımlar göstermişlerdir. Bunları bilerek veya tecrübelerine dayanarak oluşturmuşlardır. İnsanların, toplumların hatalardan uzak olması ve doğru yolda gitmeleri için çabaları görülmüştür. Zamanımızda ise tüm geçmişin yapısı üzerine yeniden yapılandırmayı yapmaktır. Atalarımızın doğru yaptığı bir kalıp, şema ve dogma olarak alınmayıp, yeniden geliştirilerek uygulanmalıdır.

Doğrunun kopyası hatayı getirmez. Her insanın yeni ve farklı bir doğru yol veya etiksel prensipler geliştirmesine gerek yoktur. Bireyler bu doğruları aynen alıp kopya yapmaları durumunda da doğrusal süreçtedirler.

Eksiklik

Eksiklikler, doğruları yanlışla dönüştürebilir mi? Duruma ve şartlara göre EVET. Araba kullanırken, sağa dönerken sağ lamba ile işareti unutmak önemli midir? Yolda hiçbir araba yok ise önemli olmaması gerekir. Ama davranış boyutuna gelebilmesi için, sağa dönerken işaret lambasını yakmak için arabanın olması önemli değildir. Her koşulda

verilmelidir. Bunun gibi bazı uygulamaları unutmak önem derecesini tartışmaya getirmektedir. Hastalara yapılacak yaklaşımlarda, bilgilendirme ve onam durumu ise farklıdır. Hangi boyutta olursa olsun, paternistik yaklaşımda bile, bu gereklidir. Bunun unutulması, ihmal edilmesi doğru kabul edilemez.

Birçok düzeltme yolda, uygulama sırasında çıkan problemlerin çözümü ile yapılır. Temelde etiksel yaklaşım içinde olanlar ve doğru yapanların, bazı ufak yaklaşım hataları olsa bile, gittikleri doğru yol ve metotlar bunları düzelterektedir. Her iş yapım sırasında az veya çok müdahaleleri gerektirebilir ve bunlar olumlu gelişim yönünde olmalıdır.

Eksiksiz olduğu iddiası, hayal dünyasının yokluğu anlamındadır.

İyiler başkalarına değil, kendilerine güvenmelidirler. İyilerin dayanıp, güveneceği iyiliğin, doğruluğun ve gerçeğin kendisi olacaktır. Atatürk'ün nutuklarında bunun damarlarımızdaki asil kanda olduğunu belirterek vecizeleştirmiştir.

Doğruyu yapmak her zaman daha kolaydır. Yanlışın çekici yanı olabilir, ama yapmak kolay değildir. Doğru ve etiksel yola ulaşmak isteyenler çabaladıkları zaman mutlaka bu yola gireceklerdir. Doğru yolda yürümek hatalı ve yanlış yolda yürümekten daha kolaydır. İç sıkıntısı ile yaşam çok zordur.

Kalıp sabit kalır. Ama insan devamlı gelişim, değişim içindedir. İnsanlar düşünmeden belirli bir kalıpları gerçek gibi aldıklarında birçok sıkıntıya düşerler. Çünkü her kalıp doğru olsa bile, kendi zamanı ve çerçevesi içinde gerçektir. Bunların size uygun olmaması doğaldır. Bu nedenle hiçbir dogma, peşin doğruluk kabul edilmemelidir. Akıl, mantık süzgecinden geçmeyenler size sıkıntılar doğurabilir. Ayakkabı ayak büyüdükçe değiştirilmelidir.

Hatasız kul olmaz. Hata veya yalan başkalarına rahatsızlık vermesi, hak yenilmesi durumunda üstüne gidilmesini gerektirir. Hatasız bir toplum yaratılma düşüncesi ile insanlarda, davranışlarda veya hatta düşüncelerde hata, yanlış aramanın o topluma baskıcı bir düzen getirmenin yanında serbest ve hür düşünce boyutunu da yok edici olacaktır. Hatalı veya yanlış olan eyleme geçtiğinde belirginleşecek ve en azından hüsrana uğrayacaktır. Düşüncede olan hırsızlığı hangi delil ile mahkum edebilirsiniz. Mahkum etmek, sizi haksız davranışa götürür. Sizin işiniz temelde haksızlık yapılmadan ortamı değiştirerek, tedbir alarak önlemektir. Yoksa haksızlık oluştuktan sonra polislik yapmak olmamalıdır. Kaza oluşmadan önce kazanın olması önlenmelidir. Unutulmamalıdır ki, bizler birçok şeyi olmuş, hatta işittiğimizi sanabilir ve yanıltılmış olabiliriz. Veriler olmadan, kişisel sanmaya dayalı yaklaşımları da dikkate bile almamalıdır. Ancak, en az dört farklı kişinin, olayı belirli bir sistem içinde tanımlamaları ve bilimsel boyut ile sunmaları durumunda durum değerlendirmeye alınabilir. Tüm bu bireylerin olayı destanlaştırması dahil, subjektif verilere bulaştırmadan, akıl ve davranışı güvenli olan, kısaca çocuk olmayan bireylerce sunulması durumunda geçerli olmalıdır.

Bilgiler

- ✓ Her şey fayda ve zarar çemberinde değildir. Fayda ve zarar unsuru taşımayanlarda vardır.
- ✓ Yaşamımızdaki en büyük fayda, zararı, kötülüğü görüldüğü anda söyleyebilmektir. Susmak en hatalı tutumlar içindedir.
- ✓ Zararı bilerek ve isteyerek, zarar oluşturmaktan memnun olana zalim denilmektedir.
- ✓ Her zaliminde bir gerekçesi vardır. Bu gerekçelerin soyut doğrusallardan alındığı unutulmamalıdır.
- ✓ Zamanımızdaki dikatörlerin yönetim biçiminin adı demokrasi veya halk idaresi olduğu gözlerden kaçmamalıdır.

FAYDA/ZARAR ve DOĞRU İlişkisi

Her faydalı, doğru anlamında değildir. Bir işin fayda unsuru varsa doğru, zarar unsuru varsa yanlışır yaklaşımı olayı dar kapsama sokar. Daha geniş düşünülmalıdır.

Kişisel menfaat temin edilme usulü de doğrulardan geçmelidir. Doğruluk ve aydınlık yol ile temin edilecek gelir veya diğer menfaatleri, karanlık ve zorlama veya zarar oluşturarak elde ediliyor ise, burada elde edilen ilk aşamada kazanç gibi görünse de kayıp söz konusudur. Ateş sobada yanar iken faydalıdır. Oda içinde yakılan ateş tahribat yaratır. Menfaat belirli doğrular ile elde edildiğinde faydalıdır. Fazla yemek yemek şişmanlık getirir.

Menfaat teminini temel alanlarda, gözü dönmüş dediğimiz bir durumda, artık birey hedefe varabilmek için sağır, dilsiz ve hatta kör durumdadırlar. Bu nedenle bunları doğru yola ancak belirli bir kurul veya kontroller getirebilir. Dolayısıyla bireyin elini tutabilmek için mutlaka belirli bir kontrol esasları ve denetlemeler getirilmektedir. Kişilerin doğruyu bulacakları özellikle ilk aşamada beklenmemelidir.

Faydasız olan şey doğru mudur? Bazı kişiler için fayda unsuru taşımayan şey doğru değildir. Bu doğruları dar kapsamda toplamamıza neden olur. Tersten bakacak olursak, zarar unsuru taşımayan şey de doğrudur. Hiçbir fayda temin etmese de, bazı şeyler moral veya sosyal etkileşim de yapabilir. Bir gül bir çiçek, bir ottur. Bir kişiye gül vermek bir ot vermek değil, bir anlam taşıyan şey vermektir. Bunu anlamayan bir kişi için bir şey ifade etmeyebilir. Ama diğeri, bir bayan için sevgi anlamını taşıyabilir.

Fayda taşımasa bile, yapılması ile yapılmaması arasında fark oluşturmayanlar da doğru sınırındadır. Yapılması bazılarına göre en azından gereksiz denilenler, kağıt oynamak, fal bakmak ta doğru olmadığı anlamını veya yargısını veremeyiz. Yanlış olan kumar veya fala inanmak ve fala göre iş yapmaktır. Eğlence niyetiyle yapılanlar doğru olmadığı anlamını taşımamaktadır.

Bazıları fayda unsurunu öne çıkararak, inanç yapılanmasında, ibadet kapsamına alarak, ibadet ağırlıklı inanış boyutu oluşturmaktadırlar. Bu yapıdaki inanışlar içindeki birey, kendini kapalı bir halka içinde sanarak en azından sıkıntı, baskı içinde hissetmektedir. Bu oluşuma neden olmak durumunda, olayın doğru kabul edilmesi imkansızdır. Faydalı olması gerekli kuralı, kişilerde oluşturduğu zorlama ile doğru olmayan yapıya çekilmiş olmaktadır.

Kabul edilebilir davranışları saptamak, normatif etik yaklaşımının temeli olsa da, kuramsal olmayan davranışları da etik veya doğru olmadığı anlamını söylememek gerekir. Bu açıdan standart dışı davranışları da doğru olmadığı söylenemez. Zarar unsuru taşımadığı sürece doğru değil denilemez. Ancak, yapılan davranışa katılmıyorum, ben olsam böyle yapmazdım denilebilir.

Faydasız olan şey doğru mudur? Çarpık, kötü ve zararlı bir şeyi yapmak başarı değildir. Doğruları yapmak, mutlaka bu konuda başarılı ve mutlu olacağınız anlamına gelmez. Size en büyük katkısı kendinizin doğruların tarafında ve hak, hukuk, adalet, bilim gibi yüce tanımlamaları kapsayan bir cephede olmanız olacaktır. Makam, para sağlama amacıyla yapılan girişimler, zaten doğru yolda olmadığınızın belirtileri de olabilir.

Yaşama yaşam katılabilir. Paranın faiz veya gelir getirmesi gibi yaşamsal zenginleştirme sağlanabilir. Yaşam sürecinin olumsuzluğa doğru yöneldiği düşünülebilir. En azından yaşlanmaktayız. Buna karşın bu süreci bilerek, inanarak insanlara yararlı ve barışı oluşturan, kardeşlik ve yardımlaşma yaklaşımları yapılan eylemlerle geçirmek, bunu topluma yaygınlaştırmaya çalışmak, hakların üstünlüğünü temel almak ve bunları sabırla, eğiterek göstererek yapmak yaşama yaşam katmadır. Bu durumda iyi bireyin benliği huzura kavuşacak, diğerleri ise yaşamda azap içinde olacaklardır.

Başkasına zararı dokunanı kim sevebilir? (Kendisine faydalı olsa bile) Kötülüğü temsil edenler istese de istemese de gerçek ortaya çıktıktan sonra saçma ve tutarsız olacaklardır.

Zararın neresinden dönerseniz karlısınızdır. Hatalı olduğunu fark edenler, hatadan dönmeleri ve gerekirse hatayı tazmin etmeleri yanında, artık hataları tekrarlamamaları için, doğru ve etiksel yaklaşım sürecine girmeleri gerekir. Etiksel yaklaşımlar yaptıkça zengin, önü açık ve çok geniş düşünme boyutuna geçtiklerini fark edeceklerdir.

Doğrulardan sapan kişi, ancak telafi yapması ile yeniden doğruyu yakalayabilir. Doğrulardan sapmanın bedeli, genellikle zarar unsuru da oluşmasından dolayı mutlaka tazmin edilmesi gereklidir. Bu yapılmadan yarım olarak devam edilemez. Lastiği patlayan araba lastiğini tamir ettirmeden yola çıkamaz. Mutlaka asgari gereken şartları yerine getirmelidir.

Temel olan zarar ortaya çıkmadan önlemektir, oluşmasına imkan tanımamaktır. Doğrular, hatalar ve zararlar gösterilmesine karşın, zararda devam edenlerle mutlak mücadele etmek gerekir. İlk aşamada zararın devamı engellenmelidir. Bu ilk planda niyet, sonra sözel ve en sonunda eylemsel olarak yapılabilir. Hemen eylemsel geçilmesi gerekemeyebilir. Kötülük yapanların, zarar oluşturanların yaptıklarını fark edip geri dönecekleri düşünülmemelidir. Öncelikle engellenmeleri gerekir. Zararın devamı önlenmelidir. Bireyin keyfine veya inanıp, geriye dönmesi beklenmemelidir. Bozgunların bozgunluklarından vaz geçmeleri beklenemez. Zarar oluşturanların bir noktada yaptıkları kendilerine dolanarak toplumda kötü pozisyona düşmeleri de beklenemez.

Doğru metot kullanmakla, birçok hata ve ziyandan korunmuş olunacaktır. Etiksel yaklaşım içinde olanlar, topluma yararlı ve barış getirenlerde, birçok açıdan kendilerini korumaya, gözetmeye, kısaca zırhlanmaya çalışmalıdırlar. Birden gelen suçlamaları boşa giderecek yaklaşımları önceden hazırlamalıdırlar. Kötülük yapan kişiler için asılsız iddialarda bulunmak zaten beklenebilen davranışlardır.

Bilgiler

- ✓ Hukuk objektif verilere dayanmalıdır.
- ✓ Sübjektif şeylere dayanılarak hukuk sistemi kurulamaz.
- ✓ Hukukun temel unsurları dikkate alınmalıdır.
- ✓ Tüm diktatörlerin kullandığı yöntemler, yasaların gücü iledir. Bireyin hakları, çıkarılan kanunlarla yok edilmektedir.
- ✓ Hukukun üstünlüğü, bireyin haklarını temel alan, bireyi kamuya karşı koruyan sisteme denilmektedir.
- ✓ Her bir birey ispatsız suçlanmayacağı güvenini duymuyor, rastgele bir raporla, imzasız mektuğla soruşturulamayacağına inanıyorsa, o

ülkede hukuktan söz edilebilir.

ÖZET

Nöroetik kavramını irdelerken etiksel açıdan bir irdeleme yapılması gerekli görülmüştür.

"Etiksel İlişkiler" Etik Raporu temelinde belirtilen görüşlerin bir kesimi bu Bölüme alınmıştır.

Bu bölümde, doğru nedir konusu ile belirli "bazı atasözleri" veya "ulu sözler" yaklaşımında değerlendirmeler yapılmıştır.

Etik değerlerin tarihsel süreç içinde değişmekte, yeni olaylar, gelişmeler ile karmaşık boyutlara ulaşmaktadır. Ancak, etik kuralların toplumsal boyutunun tüm insanlığa yaygınlaştığı görülmektedir. Bireyin bunları kazanma süreci çocukluk döneminde başlamakta ve temel unsurlar bu çağda edinilmektedir. Doğru ve aynı zamanda etkin yaklaşımlar ancak iyiye ve güzele ulaşılmasını sağlamasında rehber olduğu gözlenmektedir.

Etik doğruları inceleyen, felsefenin bir dalıdır. Etik; normatif, non-normatif ve metaetik olarak tanımlanabilir. Bunlar; a) Doğrusal davranışları saptamak ve bunların kurallarını oluşturmak (Normatif Etik), b) Doğrusal davranışları saptamak ve bunların kurallarını oluşturmak (Normatif Etik), c) Bu kuralları davranış biçimlerine, uygulamaya yönlendirilmesi (Pratik Etik) olarak tanımlanır, d) Bunları olgu düzeyinde incelenmesi (Deskriptif Etik = Non-Normatif Etik = hangi normların ve tutumların vurgulandığını saptamak), e) Kullanılan mantık ve modeller (Metaetik) olarak tanımlanır. Normatif etikte mantık ve modeller üzerine yapılanmaktadır.

Etiksel yaklaşımların temellerini çocukluk döneminde arayınız.